

“Being alone together”

Het belang van gemeenschap in de zoektocht naar spirituele ontwikkeling in
Taizé

Dorinde de Boer

“Being alone together”

**Het belang van gemeenschap in de zoektocht naar spirituele
ontwikkeling in Taizé**

Bachelorthesis 2010

Dorinde de Boer

3222411

D.M.J.deBoer@students.uu.nl

Begeleider: M. Oosterbaan

Universiteit Utrecht

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
2. Theoretische onderbouwing	7
2.1 Van externe naar interne autoriteit	7
2.2 Het belang van de gemeenschap	10
2.3 Rituelen: goddelijke uitingen in dagelijkse handelingen	12
2.4 Taizé	12
2.5 Pelgrimage	15
3. Taizé	17
3.1 Van Argentinië tot aan Korea en van Zweden tot aan Nieuw-Zeeland: Iedereen komt naar Taizé!	17
3.2 Religieuze achtergrond van de bezoekers	18
3.3 Leiding geven in Taizé: een serieuze taak	19
3.4 De dagelijkse gang van zaken: rustgevend of benauwend?	21
3.5 Stilte en gesprek: de Succesformule van Taizé	21
4. Van verplicht 's zondags uurtje naar het vinden van je 'echte' familie	24
4.1 Wat is er mis gegaan in de relatie tussen kerk en jongere?	24
4.2 Wat heeft een kerk nodig om de aandacht van de jongeren vast te kunnen houden?	26
4.3 Nieuwe vormen van spiritualiteit: De <i>Happinez</i> boven de Bijbel?	27
4.4 Combinaties van verschillende vormen van religie	27
5. Rust in Taizé	29
5.1 Meditatie	29
5.2 Vlucht uit hectiek van moderne maatschappij	31
6. De rol van de religieuze gemeenschap	33
6.1 “ <i>Being Alone Together</i> ”	33
6.2 Multiculturele interesse	35
6.3 De kerkdienst: samensmelting van individu en gemeente	35
6.4 Belang van gemeenschap boven individu?	37
7. Conclusie	39
Literatuurlijst	43
Bijlagen	45
I Samenvatting (Engels)	45
II Reflectieverslag	47

Hoofdstuk 1: Inleiding

All you who enter here

Be reconciled

The father with his son

The husband with his wife

The believer with the unbeliever

The Christian with his separated brother

(Heinz-Mohr 1967: 51)

Met deze “Boodschap der Verzoening” wordt iedere bezoeker van de internationale oecumenische geloofsgemeenschap Taizé (www.taize.fr/nl) welkom geheten. De oproep staat symbool voor de oecumene, het verbond met de ander, een begrip dat centraal staat in de gemeenschap. Met elkaar delen, werken, zingen, bidden en in actie komen voor degenen in de wereld die lijden; dát is wat Taizé probeert te bereiken. Ondanks dat zij zelf weinig moeite doet om bekendheid te verwerven, komen er jaarlijks duizenden mensen van over de hele wereld bij elkaar op de Bourgondische heuvel. De bijzondere, vernieuwende liturgie die regelmatig wordt herzien door de broeders heeft een sterke aantrekkingskracht op jongeren. Dit neemt niet weg dat ook ouderen zich geroepen voelen om af en toe een weekje in retraite te gaan in de rustgevende, maar toch ook levendige gemeenschap. Een gemeenschap waar christelijke waarden als naastenliefde en armenzorg bovenaan staan, en die ondanks het steeds individueler beleven van het geloof steeds meer mensen blijft aantrekken door het nieuwe perspectief op het traditionele christelijke geloof. Vooral de melodieuze liederen en de ingebouwde stiltemomenten in de diensten zijn typerend voor de identiteit van Taizé en de voornaamste redenen om het geloof op deze plek te willen ervaren. Waar de vele bezoekers in hun thuisland soms nauwelijks meer naar de kerk gaan, komen zij in Taizé bijeen om samen te werken aan hun spirituele ontwikkeling. Gekeken naar de algehele neergang van de populariteit van traditionele religie zoals het christendom, is het dus hoogst opmerkelijk dat Taizé zoveel aandacht geniet.

Daarom ben ik voor deze scriptie vertrokken naar Frankrijk om met eigen ogen te zien wat Taizé zo bijzonder maakt en waarom al die jongeren zo geïnteresseerd zijn in het beleven van hun religie in Taizé. Daar heb ik mensen gesproken van allerlei leeftijden, maar mijn doelgroep was voornamelijk gericht op jongeren tussen de achttien en de dertig jaar. Dit is overigens ook de doelgroep die Taizé zelf aanhoudt. Ik heb zowel bezoekers als vrijwilligers betrokken bij het onderzoek, en ik heb zelfs een paar Nederlandse broeders kunnen spreken die daar fulltime wonen en werken. De meeste informanten waren van internationale afkomst, behalve degenen die ik

naderhand in Nederland heb geïnterviewd. Tijdens maaltijden, diensten, gespreksgroepen, vrijwillige werkuren en sociale activiteiten heb ik hen kunnen observeren en met hen kunnen participeren in het dagelijks leven van Taizé.

In deze thesis presenteer ik mijn onderzoeksresultaten als gevolg van mijn bezoek aan Taizé. De vraagstelling waarop mijn onderzoek een antwoord hoopt te geven is de volgende:

In hoeverre speelt het belang van gemeenschap een rol in de zoektocht naar spirituele ontwikkeling in de internationale gemeenschap van Taizé en wat zegt dit over de personalisering van religie?

Deze vraag komt voort uit het spanningsveld tussen de aantrekkingskracht van collectiviteit in Taizé aan de ene kant en het personaliseren van religie in de opkomende moderne spirituele bewegingen aan de andere kant. Ik zal dit kort toelichten. Paul Heelas stelt in zijn boeken dat religie steeds meer een zaak van het individu wordt en dat men steeds minder teruggrijpt op traditionele waarden, maar juist naar dingen zoekt om persoonlijke, innerlijke spirituele groei door te maken en zich op deze manier te ontwikkelen. Dit staat haaks op de *gemeenschap* die bij de christelijke kerk centraal staat: het samenlevingsverband waarin gewerkt en gedeeld wordt en waar ieder dient te gehoorzamen aan vaststaande regels. De gemeenschap van Taizé lijkt christelijke collectiviteit in een nieuw jasje te hebben gestoken en een vernieuwde aantrekkingskracht te hebben ontwikkeld op jongeren wat betreft kerkgang en gezamenlijke aanbidding (Brico 1978). Michel Maffesoli is ook van mening dat één van de belangrijkste waarden van religie de gemeenschap is en het delen van ervaringen. Om te zeggen dat religie een individuele zaak is en ontplooid kan worden zonder deze gemeenschapsfactor is volgens hem onwaar. In mijn onderzoek heb ik dit aan de jongeren voorgelegd en uit de interviews is gebleken dat er voor beiden wat te zeggen valt. In Taizé worden beide manieren van spirituele ontwikkeling nageleefd en door de internationale stemmen te laten spreken hoop ik in deze scriptie een interessant beeld te schetsen over deze fenomenen.

Hieruit blijkt ook meteen de wetenschappelijke relevantie van dit onderzoek, namelijk om een inzicht te geven in de manieren waarop jongeren anno 2010 spiritualiteit beleven en hoe dit is veranderd in de afgelopen jaren. Taizé dient hierbij als voorbeeld van een plek waar jongeren heen gaan om hun zoektocht naar spiritualiteit vorm te geven. De focus heb ik gelegd op het belang van individuele en collectieve ervaringen in Taizé. Hiermee toets ik de twee uiteenlopende theorieën over individualisering (Heelas) en het belang van gemeenschap (Maffesoli) aan de realiteit. De maatschappelijke relevantie van dit onderzoek is een verklaring te bieden voor het feit dat steeds minder jongeren naar de kerk gaan. De christelijke kerk verliest invloed en aanhang en men gaat steeds meer op zoek naar een persoonlijke vorm van het spirituele. Ik ga in deze scriptie in op de factoren die kerken tegenwoordig nodig hebben om de aandacht van jongeren te trekken en op de

vraag hoezeer de collectieve ervaring hierbij een rol speelt.

Ik zal mijn scriptie beginnen door een theoretisch kader te schetsen waarin mijn onderzoek zich bevindt. Ook zal hierin een beeld worden gegeven van Taizé en zijn geschiedenis. Vervolgens presenteer ik mijn onderzoeksresultaten in de daaropvolgende vier hoofdstukken. Het eerste hoofdstuk zal gaan over Taizé zelf en hoe jongeren deze gemeenschap ervaren. Daarna zal ik Taizé plaatsen in een grotere context van veranderende beleving van spiritualiteit onder jongeren om beter te begrijpen waarom zij naar Taizé komen. Aansluitend licht ik daarbij het belang van de combinatie van stilte en gemeenschap toe en bespreek ik waarom dit door zoveel jongeren als iets essentieels wordt ervaren in hun spirituele ontwikkeling. Er is een apart hoofdstuk gewijd zowel aan het belang van de stilte als aan het belang van de gemeenschap in Taizé, om aan te geven hoe deze twee elementen elkaar aanvullen en van elkaar verschillen. Ook wordt in het laatste hoofdstuk een paragraaf gewijd aan de consequenties van de focus die Taizé zo nadrukkelijk legt op de rol van gemeenschap. Tot slot zal ik in de conclusie antwoord geven op mijn hoofdvraag die betrekking heeft op het belang van de gemeenschap in Taizé in tijden waarin spiritualiteit juist steeds meer een individuele aangelegenheid wordt. In de bijlagen zijn zowel een Engelse samenvatting als een reflectieverslag te vinden, inclusief een foto van mijzelf aan het werk als onderzoeker.

Hoofdstuk 2: Theoretische onderbouwing

2.1 Van externe naar interne autoriteit

“Met paps en mams op zondagochtend naar de kerk, zoals vroeger zo gewoon was...” Veel jongeren uit allerlei landen van Europa schetsen dit plaatje als zij het hebben over hun jeugd, maar niet wanneer zij vertellen over hun puberteit en de jaren die daarop volgen.¹ Dat men thuis steeds minder naar de kerk gaat en over het algemeen steeds minder energie lijkt te willen steken in traditionele vormen van geloof, komt duidelijk naar voren uit de verhalen van mensen die op bezoek zijn in de internationale geloofsgemeenschap Taizé in Frankrijk. Deze beelden zijn ook terug te vinden in verscheidene theorieën van onder andere Paul Heelas, Charles Taylor en Danièle Hervieu-Léger over de veranderende beleving van godsdienst. Zij spreken over externe en interne autoriteit, de ‘doe-het-zelf methode’ en over de ‘Subjective Turn’ van de samenleving.

Heelas (2005) stelt dat er een verandering te bemerken is in de manier waarop men religie beleeft en dat er een *sacralization of life* plaatsvindt in plaats van een *secularization of religion* (Heelas 2005: 33). Het is waar dat de aandacht voor traditionele, vaststaande religies aan het afnemen is, maar dat betekent niet dat er een algehele daling is in het religieus bewustzijn. In tegendeel: steeds meer mensen raken geïnteresseerd in activiteiten zoals yoga, acupunctuur, massages, Tai Chi en reiki en vinden hierin een spirituele dimensie (Heelas 2005: 7). Ook allerlei oosterse religies komen hierbij ruimschoots aan bod, zoals blijkt uit de populariteit van Tibetaanse kloostergemeenschappen in Frankrijk, waar men een week of langer kan verblijven om zich te verdiepen in het geloof. Het Shambhala Buddhist Meditation Centre “Dechen Chöling” is hiervan een voorbeeld.² De christelijke, internationale geloofsgemeenschap van Taizé is een andere plek waar spiritualiteit in een gemeenschap wordt ervaren en dit is ook de plek waar ik mijn onderzoek over het beleven van religie – zowel individueel als in gemeenschapsverband - heb uitgevoerd. Hierover is in de volgende paragrafen meer te lezen.

Naast de voorbeelden van het ervaren van spiritualiteit in een kloostergemeenschap, zijn er dus ook steeds meer individuele vormen te vinden van religieuze belevenissen. Heelas stelt dat religieuze gevoelens steeds individueler worden en dat er hierbij een verandering gaande is van externe autoriteit naar interne autoriteit. Hiermee wil hij zeggen dat het bij traditionele religies de norm is om te gehoorzamen aan een hogere macht, aan een God die boven alles en iedereen staat. Mensen kijken omhoog naar deze God en leven voor een groter geheel in plaats van voor zichzelf. Dit is een voorbeeld van een externe autoriteit waarbij het Goede bereikt kan worden door

¹ Informatie uit interviews in Taizé, Frankrijk

² <http://www.dechencholing.org/english/> Geraadpleegd op 01-06-2010

gehoorzaming, opoffering, discipline en vooral ook saamhorigheid. De nadruk ligt op samenwerking en in hoeverre mensen hetzelfde zijn en hetzelfde kunnen bereiken (Heelas 2005: 13-18).

Bij een interne autoriteit gaat het om de persoonlijke, innerlijke groei en om het verbeteren van de kwaliteit van het leven. Men is op zoek naar harmonie en probeert de blokkades in zijn lichaam te laten verdwijnen door lichamelijke activiteiten op het gebied van sport, massage, meditatie en alternatieve geneeskunst. De holistische benadering staat hierbij centraal, want één stukje kan niet groeien zonder het ander. Lichamelijke klachten kunnen dus ook niet verholpen worden zonder ook aandacht te besteden aan emotionele factoren. De nadruk ligt hierbij niet op saamhorigheid, maar juist op het feit dat ieder mens uniek is met unieke eigenschappen die alleen hijzelf kan ontwikkelen. De autoriteit vindt men in zichzelf zonder teveel naar anderen te luisteren. Gevoelens spelen hierbij een belangrijke rol, evenals dromen, herinneringen, passies en staten van bewustzijn. Deze vormen de bronnen van betekenisgeving zodat ieder zijn eigen weg kan volgen (Heelas 2005: 3; 26).

Deze twee vormen om religieuze autoriteit toe te kennen beschrijft Heelas naar mijn mening erg zwart-wit en er is een duidelijke voorkeur te bemerken voor het op gang komen van de “Spirituele Revolutie” zoals hij het zelf noemt, waarbij persoonlijke spiritualiteit de traditionele religie landelijk gezien overstijgt en waarbij geïnstitutionaliseerde religie het dus aflegt tegen de individuele vorm (Heelas 2005: 7; 54). Hoewel deze Spirituele Revolutie nog niet heeft plaatsgevonden wat betreft kerkgang en persoonlijke spirituele activiteiten, is er wel degelijk een grote verandering opgetreden als men kijkt naar productie van gerelateerde goederen. De verkoop van producten die te maken hebben met de personalisering van religie³ is stijgende en dit is te zien aan bijvoorbeeld het assortiment in cd’s, tijdschriften, boeken, de opkomst van spa’s en wellnesscenters, en een groei in allerlei praktijken in alternatieve geneeswijzen. Dit zijn allemaal hulpmiddelen om religie persoonlijker te maken en de stijgende verkoop hiervan duidt op een groeiende belangstelling hierin (Heelas 2005: 70; 75; 80).

Een hierbij behorend begrip is de ‘*Subjective Turn*’ van Charles Taylor, die stelt dat in de moderne westerse cultuur niet alleen in religie, maar ook in andere leefgebieden een culturele ommezwaai te bemerken is van externe naar interne, persoonlijke autoriteit. Binnen religie staat de gelovige zelf nu meer centraal en in gezondheidszorg draait het steeds meer om het totale welzijn

³ Over het algemeen wordt in plaats van ‘*personalisering* van religie’ het woord *individualisering* gebruikt. Het is mijn keuze om *individualisering* niet te gebruiken en het te vervangen door *personalisering*, omdat in mijn mening dit laatste het proces beter weergeeft. Het gaat om het persoonlijk ervaren van spiritualiteit om op een holistische manier jezelf en anderen te helen. Hoewel de innerlijke behoeften van het individu centraal staan, betekent dit niet dat alles draait om het plezier van Ego, wat bij *individualisering* wellicht wordt geïmpliceerd.

van de patiënt. Educatie is leerling-georiënteerd en arbeid is werknemer-georiënteerd en gericht op persoonlijke ontwikkeling. Hieruit blijkt dat deze Subjective Turn steeds belangrijker begint te worden in de structuur van het dagelijks leven (Heelas 2005: 5).

Momenteel zijn er echter vooral veel zoekende mensen die zich niet (meer) honderd procent kunnen toeleggen op een traditionele religie zoals het christendom, maar zich wel 'spiritueel' noemen. Deze mensen gaan vaak niet meer naar de kerk maar voelen zich wel degelijk 'religieus' (Hunt in Davie 2003: 159). De betekenis hiervan is lastig te definiëren. Men zegt dan te geloven in 'iets' maar wat dat 'iets' precies is, dat weten ze niet. Ze geloven in ieder geval niet dat er niets is (Hunt in Davie 2003: 163). Hieruit blijkt dat men een persoonlijke voorstelling heeft van God en dit niet kan combineren met het beeld dat zij krijgen van de Christelijke kerk. Men heeft een eigen verbintenis met God en probeert op verscheidene manieren deze verbintenis te voeden en te ontwikkelen, op eigen initiatief en inzicht.

In de moderne westerse samenleving neemt de personalisering van religie een steeds grotere plaats in. Gedeeltelijk is deze culturele verandering te verklaren door de Subjective Turn van externe naar interne autoriteit, maar dit is uiteraard niet de enige verklaring voor het ontstaan van sacralisatie van het leven en secularisatie van tradities. Het ligt ook aan welke culturele patronen er heersen in een samenleving en of men blijft vasthouden aan de traditionele sfeer of niet (Heelas 2005: 78). In de jaren vijftig bijvoorbeeld bloeide het conservatieve beeld waarin men bescherming zocht in de rollenpatronen van het gezin, gemeenschap en leiderschap. Dit beeld is ontstaan tijdens de roerige jaren van oorlog waarin onzekerheid de overhand had. Maar binnen dezelfde generatie veranderde het beeld naar één die meer vrijgevochten was en die inging tegen de vaste waarden. Mensen wilden niet meer passen in vastgezette rollen en verwachtingen en dit gold ook binnen religie, waardoor vernieuwende, eigenzinnige stromingen steeds populairder werden (Heelas 2005: 121). Een andere reden om niet meer bij een vaststaande religieuze groep te horen is bijvoorbeeld het veelgehoorde argument dat de kerk niet aansluit bij het dagelijks leven, vooral niet bij dat van jongeren, en dat zij daarom vinden dat de kerk hen niets te bieden heeft. Ook het feit dat de kerk niet bijdraagt aan het *wellbeing* van het individu, maar juist voor het omgekeerde zorgt door schuldgevoelens aan te praten en beoordelend te preken, kan een oorzaak zijn van afkeer van de kerk. Daarnaast blijkt men momenteel gewoon een ander soort spiritualiteit te zoeken dan men vindt in de algemene gang van zaken in de kerk (Heelas 2005: 121-122).

Ook Hervieu-Léger⁴ spreekt over een neergang in kerkelijke activiteiten in Europa. Zij stelt dat het geloof in een almachtige God aanhang verliest en het beeld van een 'Bovennatuurlijke Kracht' meer mensen trekt. De visie op een leven na de dood blijft echter wel bestaan, al is dat ook sterk aan het veranderen van de christelijke gedachten hierover. Verschillende spirituele richtingen worden beschikbaar voor ieder individu en zorgen voor een veelkleurig spiritueel pakket waarin ieder kan kiezen wat hem interessant lijkt. Ook zij spreekt over individualisering van geloof, waarbij men een 'doe-het-zelf methode' hanteert om betekenis te geven aan ervaringen, ambities en interesses. Men maakt steeds vaker bewuste persoonlijke keuzes in wat te geloven in plaats van de religie aan te nemen die door generaties is overgedragen. Deze trend verstoort het traditionele beeld van de doorgegeven familie-religie en van de conventionele manieren om het geloof te uiten. In haar boek *"Religion as a chain of memory"* (2000) laat zij zien dat de uitdaging voor religie in deze tijden niet de *ratio* is, maar de *herinnering*. Hiermee bedoelt zij dat men steeds vergeetachtiger wordt wat betreft tradities door de jaren heen en dat de herinnering hieraan vervaagd door het steeds vaker links laten liggen van traditioneel cultureel erfgoed waaronder religie. De "cultus van het individu" in de moderne consumptiemaatschappij is volgens haar hard op weg om religieuze tradities de deur uit te doen (Aldridge 2001: 538). Een bijpassende term voor het individualiseren van religie is *"believing without belonging"* van Grace Davie, omdat men niet per sé ergens bij hoeft te horen om het geloof te kunnen ontwikkelen.

2.2 Het belang van de gemeenschap

Ik vraag mij af of *"believing without belonging"* in de praktijk ook zo wordt ervaren. Het klinkt mij te abstract in de oren, en het is maar de vraag of het belang van de gemeenschap en het delen van geloofsovertuigingen straks compleet wordt weggevaagd uit de samenleving. In mijn onderzoek heb ik juist vaak het tegenovergestelde aangetroffen waarbij de aanwezigheid van anderen de religieuze ervaring alleen maar sterker maakte. Michel Maffesoli is het hier mee eens en staat aan de andere kant van het individualisme. In zijn boek *"The Time of the Tribes: The decline of individualism in mass society"* (1996) legt hij uit hoe de consumptiemaatschappij volgens hem niet uiteenvalt in individuen maar in verschillende groepjes, die hij *"neo-tribes"* noemt. Deze groepjes vinden gemeenschappelijke belangen in gedeelde leefwijzen en interesses en hebben bepaalde initiatierituelen en dresscodes om erbij te mogen horen. Sociale in- en uitsluiting spelen hierbij vaak een rol. Een voorbeeld hiervan is het behoren tot een politieke partij, wat een selecte groep is waar je niet zomaar tot kunt toetreden (Maffesoli 1996: 5). Maffesoli stelt dat verschillende groeperingen

⁴ <http://www.eurozine.com/articles/2006-08-17-hervieuleger-en.html> Geraadpleegd op 01-06-2010

in de moderne samenleving juist heel belangrijk zijn voor de ontwikkeling van het individu, omdat men slechts in de ander de bevestiging vindt dat men op de goede weg zit. Hij noemt het individualisme een “*outdated bunker that deserves abandonment*”, omdat “het individu zijn meervoudige identiteit wel in zijn eentje kan samenstellen, maar hij oogst pas voldoening en innerlijke vervulling wanneer hij zijn bevindingen deelt met andere mensen” (Maffesoli 1996: 10). Hij legt hierbij het accent op hetgeen wat men onderling verbindt, in plaats van wat hen verdeelt. Hij stelt dat gevoelens sowieso niet geconstrueerd worden enkel door het individu en zijn innerlijke ervaringen, maar door de openheid met anderen. Wanneer ideeën worden gedeeld en nieuwe visies worden ontwikkeld, ontstaat er namelijk automatisch een verlangen naar anderen die hetzelfde denken en voelen (Durkheim in Maffesoli 1996: 13). Durkheim bracht dit al naar voren in zijn theorieën over gemeenschap waarin hij spreekt over de “*sacredness of social relationships*”. Zijn hoofdpunt hierbij is dat elke entiteit, hoe groot of klein ook, een uitdrukking is van het ‘sociaal goddelijke’: een soort sociale transcendentie, die naar voren komt in collectieve emoties (Durkheim in Maffesoli 1996: 21). Dit blijkt uit de overdracht van gevoelens, gesprekken en (wereld)visies, als wel in het delen van de dagelijkse bezigheden. Max Weber noemt dit “*die Gemeinde*”: *de emotionele gemeenschap* (Weber in Maffesoli 1996: 12). Een (emotionele) gemeenschap zorgt voor solidariteit en continuïteit en dit uit zich in verschillende vormen; één daarvan is spiritualiteit. Durkheim noemt religie zelfs de meest primitieve vorm van sociale cohesie (Shields in Maffesoli 1996: X). Het collectieve besef is volgens Simmel ook één van de belangrijkste speerpunten van religie, hij noemt religie zelfs de basis van *being together*. Met het onderstaande citaat geeft Simmel volgens mij het belang van gemeenschap in religie goed weer:

“The religious world sinks its roots into the spiritual complexity of the relationship between the individual and his peers. These relationships constitute the purest of religious phenomena.”

(Simmel in Maffesoli 1996: 38)

Dit suggereert dat gemeenschap één van de belangrijkste onderdelen is van religie en dat men de rol van de gemeenschap niet mag onderschatten als het gaat om religieuze fenomenen. Hier tegenover staat Heelas met zijn onderzoek waaruit blijkt dat personalisering van religie steeds meer in opkomst is, en waarin de gemeenschap weinig tot geen rol lijkt te spelen.

Dit spanningsveld komt mooi tot uiting in de internationale geloofsgemeenschap van Taizé in Bourgondisch Frankrijk, waar jongeren van over de hele wereld op zoek zijn naar geloof en hoe dit in hun leven vorm te geven. In Taizé vinden zij een combinatie van de mogelijkheid om zowel individueel als collectief het geloof te beleven. Aan de ene kant gaat het voor ieder om een

persoonlijke zoektocht, aan de andere kant speelt gemeenschap hierbij een duidelijke rol. Een combinatie van Heelas en Maffesoli dus, waarbij Heelas iets te ver vooruit lijkt te lopen met zijn afschaffing van het belang van de gemeenschap.

2.3 Rituelen: goddelijke uitingen in dagelijkse handelingen

In elke (spirituele) gemeenschap worden er handelingen verricht die moeten leiden tot verbondenheid met elkaar en met het goddelijke. Ook in Taizé zijn er talloze rituelen te vinden die hieraan bijdragen, waarvan ik enkelen later zal uitleggen. De rol van rituelen is echter altijd hetzelfde: door herhaling van sacrale handelingen wordt de gemeenschap eraan herinnerd dat zij een geheel vormt (Durkheim in Maffesoli 1996: 17). De liturgische rituelen zorgen bijvoorbeeld voor de zichtbaarheid van de kerk en geeft haar een vorm van bestaan. *Gewoonte* geeft richting aan een dienst zodat de specifieke elementen er als aan een kapstok aan opgehangen kunnen worden. *Symbolen* spelen hierbij een belangrijke rol omdat deze door iedereen zonder woorden begrepen kunnen worden (Daneels 1992: 288). De dagelijkse (of wekelijkse) rituele praktijken brengen een goddelijke realiteit met zich mee door het delen van simpele gebaren waaraan iedereen kan meedoen of waarnaar iedereen kan kijken (Maffesoli 1996: 25). Een voorbeeld uit Taizé hiervan is de eucharistieviering, die elke morgen plaatsvindt. Hierbij wordt zowel de katholieke hostie uitgereikt, als het protestantse avondmaal en het orthodoxe gezegende brood, zodat er voor iedereen een manier is om te delen in het ritueel. Als je niet wilt dan hoeft dat niet, maar er is de mogelijkheid om deel te nemen. Het gezegende brood staat namelijk ook symbool voor iedereen die wel wil delen in het ritueel van de gemeenschap maar er geen religieuze betekenis aan wil geven. Collectiviteit vormt dus een belangrijk onderdeel van het ritueel, omdat het gaat om het bijeenhouden van de gemeenschap.

2.4 Taizé

Als voorbeeld van de zojuist geschetste combinatie van het zoeken naar en het vinden van individuele en collectieve geloofservaringen zal ik het in deze scriptie hebben over de geloofsgemeenschap van Taizé. Uit mijn onderzoek is namelijk gebleken dat deze combinatie veelvuldig te vinden is in Taizé en dat dit één van de hoofdredenen is voor veel bezoekers om zich daarvoor een weekje terug te trekken. In de gemeenschap leven een honderdtal broeders samen en iedereen die het wenst hen te bezoeken is welkom. Het is opvallend dat dit uitmondt in tienduizenden jongeren per jaar, die voor een week hun leven willen delen met de broeders en vooral met elkaar. In een maatschappij waar religie steeds vaker een privézaak wordt en waar steeds meer mensen hun eigen religie samenstellen, vormt Taizé een interessant fenomeen én uitzondering

omdat in deze christelijke gemeenschap de traditionele waarden van het christelijke geloof centraal zijn blijven staan, waaronder de Bijbel als goddelijke autoriteit en de gemeenschap als uitgangspunt om leven samen te delen.

Voor een zoektocht naar spirituele ervaringen ben je in Taizé aan het juiste adres. Men is namelijk de hele dag met niets anders bezig dan met spirituele ervaringen opdoen, elkaar erover vertellen en de daarbij behorende persoonlijke dilemma's voorleggen en bediscussiëren (Schlumpf 2006: 36). Maar het dorpje Taizé heeft niet altijd zo in de internationale belangstelling gestaan. In 1940 is de aanvankelijk evangelische christelijke kloosterorde opgezet door de Zwitser Rogér Schutz en samen met nog drie anderen heeft hij tegen het einde van de Tweede Wereldoorlog de beginnende gemeenschap opgebouwd (Brico 1978; Coady 2001; Lane 2000). In 1947 beschikte de pas opgezette gemeenschap over landerijen die de broeders enige financiële status verleenden en begon er langzaam belangstelling van buitenaf te ontstaan, vooral door priesters, monniken en theologen. Toen in 1958 ook de interesse van paus Johannes XXIII was gewekt, brak er een nieuwe tijd aan voor Taizé (Brico 1978: 21). De verbintenis met de Rooms-katholieke Kerk zorgde voor vriendschappen met bisschoppen en broeders van over de hele wereld die elkaar ontmoetten bij congressen en debatten (Economist 2005: 70). Een voorbeeld van een uitkomst van een dergelijke vriendschap is Operatie Hoop, een initiatief van broeder Rogér in samenwerking met verschillende Zuid-Amerikaanse bisschoppen om coöperaties van kleine Zuid-Amerikaanse boeren en vissers financieel van de grond te krijgen (Brico 1978: 22 & www.taizé.fr/nl). Deze Operatie is een goed voorbeeld van wat Taizé probeert te bewerkstelligen in de wereld door middel van samenwerking met buitenlandse partners; een *bottom-up* strategie om mensen te helpen die het het meest nodig hebben. In 1962 vond er ook een ander belangrijk evenement plaats, namelijk het bouwen van de Verzoeningskerk. De dorpskerk die tot dan toe werd gebruikt voor de broeders en de gasten bleek veel te klein te zijn geworden en de inwijding van de Verzoeningskerk bracht Taizé wereldwijd in de belangstelling. Steeds meer mensen bezochten de gemeenschap en in 1965 is daarom het eerste gastenverblijf gebouwd (Brico 1978: 24 & www.taizé.fr).⁵

Toen in 1968 de Parijse opstanden uitbraken bleken vooral studenten geïnteresseerd te zijn in wat Taizé te bieden had. Daar was men immers al jaren bezig structuren te doorbreken, zowel eeuwenoude kerkstructuren als samenlevingsstructuren in de naaste omgeving. Vanaf dat moment was Taizé ook politiek betrokken en leefden er tussen de gebedsdiensten door discussies op onder de vele gelovigen en ook niet-gelovigen (Brico 1978: 26).

⁵ www.taizé.fr/nl Geraadpleegd op 01-06-2010

Pasen 1970 vormde de volgende mijlpaal in de geschiedenis van Taizé. Deze dag kende de grootste toeloop die het Bourgondische dorp tot dan toe had meegemaakt: 2500 jongeren uit vijfendertig landen. In de ‘Oproep tot Vreugde’ kondigde broeder Rogér aan dat er een concilie van jongeren gehouden ging worden in de loop van de daaropvolgende jaren. Hij sprak over “Een Lente in de Kerk; een Kerk die niet langer over machtsmiddelen beschikt, bereid om met allen te delen, een plaats van zichtbare gemeenschap voor alle mensen” (Brico 1978: 29). En dit is precies wat het algemene streven van Taizé is geworden. De opening van dit Concilie van Jongeren vond plaats op 30 augustus 1974, wanneer 40.000 jongeren zich verzamelden op de Bourgondische heuvel. In dat jaar kwamen er meer mensen bij elkaar in Taizé dan ooit tevoren en telde het totaal meer dan honderdduizend (Brico 1978: 38).

Het leven in Taizé begon toen al de vorm te krijgen van hoe het er nu nog steeds uitziet. Er is in de loop der jaren wel veel veranderd, maar de basisprincipes zijn nog altijd hetzelfde. Zo komen nog steeds katholieken, protestanten, agnosten, oosters-orthodoxen en zelfs atheïsten samen voor gebedsdiensten die worden afgewisseld met spontane discussies over de Kerk, de maatschappij, het communisme, meditatie en talloze andere onderwerpen (Brico 1978; Coady 2001; Schlumpf 2006). In datzelfde jaar werden de inspanningen mede beloond door het in ontvangst mogen nemen van zowel de Templeton-prijs als de Vredesprijs van Duitse uitgever en boekverkopers. De Templeton-prijs is een soort religieuze Nobelprijs die door vertegenwoordigers van de grote wereldgodsdiensten jaarlijks wordt toegekend aan personen die “op bijzondere wijze in anderen kennis van en liefde tot God hebben bewerkstelligd” en de Vredesprijs is er één die broeder Rogér kreeg omdat hij “aan jongeren van allerlei afkomst, geloof en ideologie een weg gewezen heeft om zin te geven aan hun schijnbaar zinloze levens; omdat hij hartstochtelijk het geweld van de gewelddozen verkondigd heeft en een toekomst voorbereidt voor de mensheid in een tijd dat mensen zich tegenover elkaar gedragen als wolven” (Brico 1978: 38-40).

In de hierop volgende jaren werden er in verschillende landen jongerenconcilies gehouden, onder andere in Douala (Kenia), Lubumbashi (Zaïre) en in Puebla (Mexico). Broeder Rogér sprak op vele bijeenkomsten en concilies over zijn ideeën en bleef jongeren aanmoedigen om de “kracht in zichzelf te ontdekken en daarmee anderen te bevrijden”. Hij sprak op universiteiten, in gevangenissen en in kerken en verbleef altijd in een gastgezin, bij de mensen waarvoor hij bad. “Ostende nobis, Domine, misericordiam tuam” – “Toon ons, Heer, uw ontferming” – klonk het altijd tijdens de dienst. En vervolgens: “Ons, maar niet alleen ons hier. Overal waar mensen lijden, waar de kreten van wanhoop gesmoord worden” (Brico 1978: 69).

Aangezien de stroom geïnteresseerden in Taizé bleef toenemen, moesten er meer gastenverblijven worden bijgebouwd. Ook wilde men graag langere tijd op de heuvel verblijven en

werden er programma's bedacht die een week duurden. In groepsverband leefden jongeren met uiteenlopende gezichtspunten samen. Naarmate de transportmogelijkheden ook toenamen, kwamen men van steeds verder weg. Men hoefde eigenlijk niet eens christelijk te zijn om in Taizé een persoonlijke spiritualiteit te kunnen vinden, want er waren genoeg mensen die door een meervoudige culturele achtergrond tussen meerdere religies in stonden. Ouderen kwamen ook naar Taizé, maar de programma's waren toch vooral gericht op zoekende jongeren. In praktisch werk en tijdens gemeenschappelijke overdenkingen ervoeren zij deze plek van samen delen als een moment van intense oefening in datgene waar zij thuis de tijd niet voor namen (Brico 1978; Schlumpf 2006).

2.5 Pelgrimage

Hoewel voor veel mensen Taizé de eindbestemming is van hun spirituele vakantie, is er ook een kleine groep die Taizé aan doet op doorreis naar andere heilige plekken, zoals Santiago de Compostela. De bekende voetreis naar Santiago is een duidelijk voorbeeld van pelgrimage, maar onder een bredere opvatting van het begrip zou Taizé ook kunnen vallen. Hoewel de meeste bezoekers van Taizé hun reis daarnaartoe niet als pelgrimage wilden aanduiden, heeft het er in mijn mening wel degelijk veel mee te maken. Mensen gaan immers op reis naar een heilige plek, om bezig te zijn met hun spiritualiteit, dit te delen met anderen die dezelfde reis maken, en keren als een 'ander' mens weer terug naar huis; een goddelijke reiservaring rijker. Dit zou je ook wel "religieus toerisme" kunnen noemen (Nolan & Nolan 1992; Rinschede 1992) omdat men op vakantie gaat om een heilige plaats te bezoeken. Rinschede onderscheidt hierbij de "korte termijn variant" en de "lange termijn variant". Taizé zou hierbij onder de lange termijn variant vallen, omdat deze reis voor de meeste mensen een periode beslaat van minimaal een week.

De motieven om een pelgrimstocht te maken naar Taizé of naar Santiago zijn veelal dezelfde, namelijk het zoeken naar goddelijke wonderen, het verwerken van het verlies van overleden dierbaren, zoeken naar spirituele hulp voor problemen, een moment om aan de dagelijkse sleur te ontsnappen en de tijd nuttig te besteden, en vele andere redenen (Reader 2007: 215). Als men een pelgrimstocht ziet als de eigenlijke vormgeving van een innerlijke spirituele reis, maakt het dan nog uit waarheen de reis in feite leidt? Is de moderne pelgrimage niet een manier om op alternatieve wijze te zoeken naar een gevoel van gemeenschap en *belonging* en te ontsnappen aan de hectiek en structuur van de moderne consumptiemaatschappij? Mijns inziens klopt dit uitstekend met de visie die ik heb ontwikkeld over de gemeenschap in Taizé. Van de vele motieven om naar Taizé te gaan passen de meeste uitstekend in dit plaatje. Ook de eerdergenoemde Tibetaanse geloofsgemeenschappen in Frankrijk zou ik hieronder willen scharen, omdat zij zoveel overeenkomsten hebben met het soort internationale gemeenschap dat Taizé is. Pelgrimsoorden zijn

het volgens mij dus zeker, omdat ze door velen als heilig worden geacht en spiritualiteit de belangrijkste motivatie is om erheen te trekken. Zij ontvangen bezoekers van over de hele wereld die een plek zoeken om een innerlijke spirituele reis te maken en dit te delen met de anderen. Ik zou dus willen stellen dat, hoewel zij zich zelf misschien niet zo zouden noemen, gekeken naar de bredere opvatting van het woord *pelgrimage* de bezoekers en reizigers die naar bovengenoemde en gelijksoortige geloofsgemeenschappen trekken, zeker tot de categorie (moderne) pelgrims behoren. Deze opvatting wordt bevestigd door een aantal bronnen die aangeven *pelgrimage* als religieus toerisme te zien en daarmee Taizé dus als pelgrimsoord bestempelen (Reader 2007; Smith 1992).

Hoofdstuk 3: Taizé: Internationale aantrekkingskracht

Van over de hele wereld schijnt men de aantrekkingskracht van Taizé te voelen. Op verscheidene manieren komen ze ermee in aanraking; door vrienden, kerk, familie, een internationale ontmoeting in de buurt, internet, en ga zo maar door. Een aantal mensen vertelde me dat ze binnen enkele maanden een aantal keer het advies hadden gehad van verschillende mensen om naar Taizé te gaan en dat ze dat toen maar hebben opgevolgd, want het was toch wel erg toevallig dat zoveel mensen dat aanraadden, onafhankelijk van elkaar?! Zo ook Tamara (20) uit Buenos Aires,⁶ die in haar zomervakantie (januari tot en met maart 2010) in haar eentje door Europa trok met als hoofddreden om een week in Taizé te verblijven. Ze had er al eens van gehoord via haar ouders, maar toen ook haar vriendje én een vriendin én een spontane ontmoeting tijdens de busrit van de universiteit naar huis met ditzelfde idee kwamen, omdat ze allemaal dachten dat zij dit hard nodig had op dit punt in haar leven, is ze overstag gegaan en vol verwachting naar Frankrijk vertrokken. Zij is een van de vele studenten uit Zuid Amerika, Verenigde Staten en Azië die een reis naar Europa maken met als belangrijkste stop Taizé.

3.1 Van Argentinië tot aan Korea en van Zweden tot aan Nieuw-Zeeland: Iedereen komt naar Taizé!

Tijdens mijn verblijf heb ik gezien hoe ontzettend internationaal gericht Taizé is. In een week met zo'n 150 mensen waren er op z'n minst vijf uit Zuid Amerika, tien uit de Verenigde Staten en ook een stuk of vijf uit Azië, met name uit Korea. Dit verschilt echter elke week, en hangt af van de vakantieperiodes per land. De rest van de bezoekers is afkomstig uit Europa en een enkeling uit Afrika. Letterlijk elk Europees land is bijna elke week vertegenwoordigd, met name in de zomer. Maar ook in een rustige week in februari zijn er mensen te vinden uit Engeland, Frankrijk, Spanje, Frankrijk, België, Nederland, Duitsland, Italië, Oostenrijk, Zwitserland, Polen, Roemenië, Tsechië en Letland.⁷ Dit zijn over het algemeen studenten of jongeren tussen de twintig en de dertig jaar, met het accent op begin twintig. Volgens verscheidene bronnen is dit ook de doelgroep waar Taizé zich op richt: internationale jongeren, zodat er een onderlinge sfeer ontstaat van diversiteit en nieuwsgierigheid (Coady 2001; Daneels 1992; Jean Marie 2001; Lane 2000; Schlumpf 2006).

Naast jongeren komen er ook een aantal 'ouderen' elke week naar Taizé, en daarmee worden de mensen bedoeld die ouder zijn dan dertig jaar. In een rustige periode zoals februari en maart komen er ook een aantal mensen van boven de vijftig jaar, die een tijd vrij hebben genomen van hun

⁶ Interview Tamara (20) uit Buenos Aires 06-02-2010

⁷ Zoals gedurende mijn verblijf in maart 2010

werk of al met pensioen zijn en nu eindelijk de tijd hebben gevonden om een reis te maken naar Taizé of nog verder, richting Santiago de Compostela.⁸

Hoewel elke leeftijdsgroep welkom is, richt Taizé zich voornamelijk op jongeren. Dit is onder andere te zien aan de leeftijd van de vrijwilligers die de zusters en de broeders helpen om alles draaiend te houden.⁹ Deze jongeren zijn vrijwel allemaal onder de dertig. Verder is alleen al aan een gemiddelde week te zien dat twintigers de boventoon voeren. Daarnaast is het ook te merken aan de houding van de mensen die werkzaam zijn in Taizé en met name in het registratieproces. Het is namelijk niet de bedoeling dat je als oudere vaker dan eens per twee jaar een weekje naar Taizé komt. Alle ouderen die ik heb gesproken voelden zich welkom, maar er werd hen ook duidelijk verstaan gegeven dat het een plek is waar jongeren hun zoektocht naar God kunnen ondernemen. Door het registratiesysteem wordt al snel duidelijk hoe vaak je geweest bent en als oudere kun je dan misschien zelfs wel geweigerd worden, maar niemand weet dit zeker omdat het nooit zover komt. De onvriendelijke houding is genoeg om ouderen niet te vaak terug te laten komen. De ouderen die hiermee te maken hebben gehad vinden dit overigens niet meer dan logisch, omdat het voor hen ook geen zoektocht meer is maar meer een retraite op een spirituele plek, en dat zou ook op andere plekken heel goed kunnen.¹⁰ De doelgroep is dus duidelijk: jongeren die op zoek zijn naar spiritualiteit en het christendom en hen een plek te geven om deze wens te ontplooiën.

3.2 Religieuze achtergrond van de bezoekers

De mensen die naar Taizé komen hebben allerlei verschillende religieuze achtergronden. Sommigen zijn protestants of katholiek christelijk opgevoed en dragen dit nog steeds uit, en anderen hebben dit geloof uit hun jeugd losgelaten en zijn op zoek naar iets anders. Wat de meeste jongeren met elkaar verbindt is dat zij *zoekend* zijn. Zoekend naar verdieping van hun spiritualiteit, naar antwoorden, naar überhaupt een geloof, naar meningen van anderen (Schlumpf 2006: 35). Een enkeling is opgevoed door ouders met verschillende religies en komt naar Taizé om te kijken wat het beste bij hem past, zoals Yusuf.¹¹ Met een Duitse moeder en een vader uit Jordanië is hij een kind dat is opgegroeid tussen twee religies in, het christendom en de islam. In Taizé probeert hij uit te zoeken of het christendom iets voor hem is en tegelijkertijd met andere jongeren te praten over hun ervaringen.

Degenen die zoekend zijn vinden antwoorden bij mensen die zich al wat dieper in het geloof

⁸ Interview Wim Klaassen (57) 16-04-2010

⁹ Interview met vrijwilligster Mirjam (23) uit Nederland 18-03-2010

¹⁰ Interview Magda (59) uit Nederland 24-03-2010

¹¹ Interview met Yusuf (22) uit Duitsland 11-03-2010

hebben geworteld en degenen die minder op zoek zijn naar God vinden soms een belangrijke kritische noot bij een ander waardoor ze zich uitgedaagd voelen hun redenen voor, en geluk in, het geloof te uiten. Men geeft duidelijk aan dat dit een win-win situatie is, waarin gelovigen hun geloof aanscherpen en minder gelovigen nieuwe inside informatie krijgen van 'hoe het nou echt voelt' om zo verbonden te zijn met God en Jezus.

De jongeren die een christelijke achtergrond hebben, geven vaak aan hieraan in Taizé een nieuwe dimensie toe te kennen. Waar zij gewend zijn aan zondagochtend diensten die zij zelf als saai en abstract bestempelen, zeggen zij in Taizé een vrijheid te vinden om het christelijke geloof op een andere manier te beleven: Er heerst geen veroordeling over je achtergrond, maar openheid om te zijn wie je bent. Openlijk praten over al je vragen en twijfels en bovenal de mate waarin je jezelf kunt zijn, staat voor de meeste jongeren bovenaan het voordelen-lijstje van Taizé. Als ze het over thuis hebben, zeggen ze soms zelfs dat het voelt alsof “God is verdwenen tussen al die regels en tradities,” en dat de mensen de kerk ‘maken’ in plaats van God en de Bijbel en deze gebruiken om politieke thema's te propaganderen.¹² Deze antwoorden komen vooral van jongeren uit streng katholieke landen zoals Polen, waar de preek in de kerk onder andere op verandering van wetten en regering is gericht. De jongeren uit Polen en andere landen waarin dit voorkomt spreken zich uit een kerk te zoeken die een gemeenschap óp wil bouwen in plaats van veranderen, en waar men elkaar wil helpen en steunen in plaats van de les te lezen.

Waar bijna alle jongeren het over eens zijn, christelijk of niet, is dat er *een* supermacht hoger dan de mens en buiten de aarde bestaat. Of men nu christelijk is, naar de kerk gaat of niet, gelooft in een God of geen God; er bestaat wel ‘iets hogers’ dat spiritueel te noemen is wat de mens simpelweg niet kan bevatten. De religieuze en culturele achtergrond van de bezoekers is dus zeer divers, maar er is wel een puntje van overeenkomst te vinden wat betreft het bestaan van een deïteit.

3.3 Leiding geven in Taizé: een serieuze taak

Om leiding te geven aan een dergelijk project waar vooral 's zomers duizenden mensen bij betrokken zijn, is er enige structuur nodig om het geheel draaiende te houden. Officieel zijn het de broeders die wonen en werken in de gemeenschap die ook leiding geven aan het geheel (Lane 2000: 336-337). Zij vormen in principe een zelfstandig draaiende gemeenschap, die de bezoekers en bijkomende inkomsten wel waarderen, maar niet nodig hebben. De broeders hebben hun eigen taken en ook gezamenlijke. De Nederlandse broeder Sebastiaan is bijvoorbeeld vaak verantwoordelijk voor de liturgie van de diensten en voor het opnemen en uitbrengen van de

¹² Interview Alexandra (Ola) (20) uit Warschau, Polen 05-02-2010

muziekcd's van Taizé.¹³

Naast de broeders zijn er ook een aantal zusters werkzaam op het terrein. Zij wonen daar niet en horen ook niet bij Taizé, maar werken er wel. Zij geven bijvoorbeeld leiding aan koken van de gemeenschappelijke maaltijden voor de bezoekers en zij gaan ook over de schoonmaak. Daarnaast hebben zij contact met de meisjes die langer blijven dan één week en die vrijwilliger willen worden. Die nemen ze dan onder hun hoede zodat elk meisje een vaste zuster heeft om elke week een voortgangsgesprek mee te hebben. De broeders hebben dezelfde taak op dit gebied, alleen dan voor de mannelijke helft van de bezoekers.

De vrijwilligers worden ook ingezet om bepaalde taken te vervullen, in het bijzonder degenen die langer blijven dan vier weken. Zij krijgen veel verantwoordelijkheid. Zij krijgen taken toebedeeld die te maken hebben met de organisatie van zoveel mensen bij elkaar en de schoonmaak van het terrein. Ook bestaan er 'entertainment' functies, die inhouden dat je aanspreekpunt bent voor een groep bezoekers, met hen eet en uitlegt hoe alles in zijn werk gaat. De vrijwilligers hebben dezelfde taak voor één of twee weken voordat ze wisselen. Dit nemen ze nogal serieus, juist omdat zij slechts voor korte tijd een bepaalde taak toegewezen krijgen. Ze proberen er dan ook voor te zorgen dat de bezoekers doen wat van hen verlangd wordt, naast het relaxen in Taizé. Een voorbeeld hiervan is (op tijd) aanwezig zijn bij de Bijbelintroductie en meedoen met het werken in de middag. Rond tien uur is er dan ook iemand die de kamers controleert om te zien of iedereen zijn bed al uit is om op tijd te zijn bij de Bijbelintroductie. Ook als er in de kerk ongepaste houdingen worden aangenomen of te hard wordt gepraat, onderneemt een vrijwilliger actie. De ongevraagde verantwoordelijkheid die zij voelen voor de organisatie van Taizé is dus zeker groot.¹⁴

Op de vraag waarom je überhaupt zo hard zou willen werken op vrijwillige basis is het antwoord simpel: "Zo kan ik iets betekenen voor de gemeenschap die zoveel voor mij (heeft) betekent." Dit geldt ook voor Lyne (24) uit België,¹⁵ die in de zomer van 2007 een maand in Taizé heeft gewerkt. Zij kwam al jaren iedere zomer naar Taizé en vond in het werk een manier om iets terug te doen voor alles wat zij heeft mogen ontvangen. Ze deed haar taken met plezier, zelfs de schoonmaak van de toiletten was geen enkel probleem. "Je kiest er zelf voor om je in te zetten voor Taizé, en dan maakt het niet uit hoe je dit kunt doen." Sinds die maand is ze alweer een paar keer als bezoeker voor een week geweest, en nog altijd voelt ze zich verantwoordelijk voor de gemeenschap. "Als ik mensen onder de dagelijkse klusjes uit zie komen die er vervolgens vandoor gaan om in het zonnetje te zitten, kan ik daar nog steeds boos om worden," geeft ze toe.

¹³ Gesprek broeder Sebastiaan 04-02-2010

¹⁴ Interview met vrijwilligster Mirjam (23) uit Nederland 18-03-2010

¹⁵ Interview Lyne (24) uit België 04-02-2010

3.4 De dagelijkse gang van zaken: rustgevend of benauwend?

Wie denkt in Taizé rustig bij te kunnen komen en zijn dag in te delen volgens zijn innerlijk ritme, heeft het goed mis. De week heeft een strakke planning en elke dag begint om kwart over acht met de ochtenddienst en eindigt om half twaalf 's avonds, wanneer de rust wedergekeerd moet zijn in de barakken (Schlumpf 2006: 34). Na de eerste kerkdienst volgt het ontbijt en aansluitend wordt er een Bijbelintroductie gegeven door één van de broeders die deze lezing gedurende een week op zich neemt. Daarna vindt iedereen zijn groepje van rond de tien à vijftien personen om over de zojuist gegeven lezing te reflecteren en erover te praten hoe dit geïntegreerd kan worden in het dagelijks leven van thuis. Persoonlijke verhalen komen hierbij naar boven en worden met elkaar gedeeld. Een traan hier en daar komt dan ook regelmatig voor. Rond kwart over twaalf begeeft men zich weer richting de kerk voor de middagdienst, waarna de lunch plaatsvindt. Hierna is er een vrijwillige zangworkshop voor geïnteresseerden en van drie uur tot vijf uur wordt men 'van harte uitgenodigd' om mee te helpen met een aantal klussen zoals het schoonmaken van de toiletgebouwen of het opzetten van tenten die voor de (toen) aankomende Paasdrukke in gebruik zouden worden genomen. Dit werk wordt niet verplicht genoemd, maar is dit stiekem wel omdat het wel de bedoeling is dat iedereen zijn handen uit de mouwen steekt om zijn steentje bij te dragen aan het draaiende houden van Taizé. Hierna is er wat vrije tijd voor een eventuele wandeling en dan staat het diner gereed om zeven uur. Om half negen volgt het avondgebed waarna men nog bij elkaar komt voor een kopje thee en dan begeeft men zich langzaam richting de slaapvertrekken want om half twaalf moet het stil zijn op het terrein.

Er heerst dus een strakke planning en omdat men normaal gesproken slechts een week hieraan deelneemt, is het ook wel de bedoeling dat alle activiteiten gevolgd worden. Vanuit organisatorisch oogpunt wellicht logisch, maar er zijn veel mensen die dit ervaren als een druk waaraan ze nu juist willen ontsnappen. Aan de ene kant wordt de regelmaat zeer gewaardeerd, maar aan de andere kant wil men ook wel eens een dag eropuit om tot zichzelf te komen. Cilla (24) uit Zweden¹⁶ weet hierover mee te praten. Zij is naar Taizé gekomen om even aan de hectiek van haar drukke sportcarrière te ontsnappen en vindt het strakke dagritme en het werk in de middag maar niks. "Je komt hier toch vrijwillig? Ze adverteren toch met het idee dat je hier tot rust kunt komen en 'spiritueel' kunt zijn? Laat me dat lekker doen wanneer ik wil dan! Ik vind geen God in de WC!"

¹⁶ Interview Cilla (24) uit Zweden 15-03-2010

3.5 Stilte en gesprek: de Succesformule van Taizé

In Taizé komen een aantal factoren bij elkaar die ervoor zorgen dat jongeren er graag heen willen gaan in hun zoektocht naar spiritualiteit. Het overduidelijke antwoord wat Taizé zo speciaal maakt is de combinatie van de mogelijkheid om diepe (innerlijke) stilte te kunnen ervaren en tegelijkertijd te kunnen converseren met andere jongeren van je eigen leeftijd die worstelen met dezelfde vragen over het leven en het geloof. Men voelt zich gesterkt in hun zoektocht door het delen van de ervaringen die men opdoet in Taizé en het verbreden van de spirituele horizon door te luisteren naar en te discussiëren met jongeren van over de hele wereld met (vaak) heel andere uitgangspunten en geloofsrichtingen. Het feit dát er onderwerpen aangesneden worden waarover je in het dagelijks leven niet zo makkelijk praat, maakt dat een weekje Taizé voor velen een begin is van een zoektocht naar innerlijke antwoorden. Wanneer de 'diepe' onderwerpen zo in het rond vliegen als in Taizé, is het voor velen moeilijk zich daar níet aan over te geven en erover te willen nadenken en meepraten. Een stelletje uit Nederland (24 en 26) vertelde dat ze dachten dat ze elkaar al heel goed kenden na drie jaar samen te zijn, maar pas in Taizé kwamen er onderwerpen aan bod waarover ze nog nooit hadden gepraat. Dit bracht hen dichter bij elkaar, omdat bleek dat zij hun overeenkomsten en verschillen hadden qua spiritualiteit, maar door erover te praten kregen ze meer inzicht in elkaar en waar andere beslissingen in het dagelijks leven vandaan kwamen. Het is een antwoord dat bijna iedereen wel noemt als het gaat over de kracht van Taizé: de onderwerpen waarover gesproken wordt komen in het dagelijks leven niet gauw aan bod. Niet onder vrienden, niet onder stelletjes, niet onder familie, maar zomaar met een stel wild vreemden lijkt het het enige te zijn waar men over kan praten. Dit is ook wel logisch aan de andere kant, omdat je weet dat je die anderen daarna waarschijnlijk toch nooit meer ziet, en je je dan vrijer voelt om je over van alles en nog wat uit te laten. Maar toch ontstaan er ook vriendschappen in Taizé die jaren kunnen duren en zelfs relaties bloeien er soms op.

De broeders zelf hebben uiteraard ook hun visie op wat zij hopen dat Taizé kan bewerkstelligen bij jongeren. Zij (en veel jongeren met hen) zijn van mening dat God aanwezig is onder de mensen in een harmonieuze gemeenschap, dat het christendom bloeit wanneer het gedeeld wordt. “Jezus leeft onder de mensen die met elkaar verbonden zijn, die samen met elkaar het geloof delen,” zo spreekt broeder Emile uit Canada in een workshop over gemeenschap.¹⁷ De jongeren die overal vandaan komen naar Taizé hebben allemaal iets anders te bieden; iedereen is uniek en bijzonder waardevol voor de ander. Het geloof komt voor hen tot uiting in zowel het individuele als het collectieve aspect van het christendom, en zij zijn beiden terug te vinden in Taizé. De

¹⁷ Workshop met broeder Emile uit Canada 05-02-2010

individualiteit komt naar voren in de innerlijke communicatie met God, wat een heel persoonlijk aspect van het christendom is: het naar binnen gericht zijn om te praten met God.¹⁸ De collectiviteit komt naar voren in de kerkdiensten waarin met zijn allen gebeden en gezongen wordt. Ook in de acties, projecten en hulp aan derde wereldlanden en aan sloppenwijken van grote steden in Zuid Amerika en India komt de kracht van de gemeenschap tot uiting.¹⁹ “In Taizé gaat het om bewustwording van de combinatie van beiden,” legt broeder Emile uit, “Je bidt en leeft met elkaar en zit niet thuis alleen achter je computer, je staat vol in het leven met elkaar!”

¹⁸ Hierover wordt ook gesproken in Brico 1978: 102 wanneer hij het heeft over de ideologie van Taizé

¹⁹ Uitleg over organisaties en hulpacties zijn te vinden op www.taizé.fr/nl

Hoofdstuk 4: Van verplicht 's zondags uurtje naar het vinden van je 'echte' familie

In het vorige hoofdstuk heb ik iets verteld over de internationale aantrekkingskracht van Taizé op jongeren. Het feit dát er tegenwoordig zoveel jongeren zoekende zijn naar spiritualiteit en hiervoor naar Taizé komen is niet puur toevallig, maar een uitkomst van een aantal veranderingen in de beleving van godsdienst in de afgelopen decennia. Deze veranderingen heb ik in het theoretische gedeelte van deze scriptie al geprobeerd uit te leggen aan de hand van een aantal schrijvers en in dit hoofdstuk ga ik in op de betekenis hiervan voor de jongeren die ik gesproken heb. Zowel de theorieën van Paul Heelas (2005) als die van Michel Maffesoli (1996) zullen te vinden zijn in de antwoorden van mijn informanten wanneer zij spreken over hoe zij in de afgelopen jaren zijn gaan aankijken tegen de christelijke instituties in hun omgeving en wat er in hun opvatting over de kerk is veranderd.

4.1 Wat is er mis gegaan in de relatie tussen kerk en jongere?

Ten eerste is het belangrijk te weten dat veel jongeren zich niet meer aangesloten voelen bij de kerkelijke gemeente waarin ze zijn opgegroeid. Daarnaast is het niet meer vanzelfsprekend dat de kerk überhaupt een (grote) plek heeft ingenomen in de opvoeding van jongeren tussen de twintig en vijfentwintig jaar (Heelas 2005: 41). Wanneer dit wel het geval is, komt het vaak voor dat de jongeren in de loop van de pubertijd steeds minder tijd en energie steken in het geloof en in het naar de kerk gaan. Waar zij vroeger door hun ouders werden meegenomen, bereiken zij op een gegeven moment de leeftijd dat zij dit zelf kunnen en mogen beslissen. Uiteraard zijn er veel jongeren die hierop reageren door te breken met de kerk. Danièle Hervieu-Léger (2006)²⁰ noemt deze trend wanneer zij het heeft over het feit dat religieuze affiniteit niet langer stevast te maken heeft met familietradities maar met eigen keuzes. Het doorgeven van religie van generatie op generatie blijkt niet langer een garantie voor religieuze gebondenheid. Sarah (24) uit New York²¹ reflecteert hierop en vertelt dat zij ook altijd met haar ouders mee moest naar de kerk, maar dat ze er maar weinig van begreep en er niks aan vond (“not much fun”). Toen ze eenmaal oud genoeg was om zelf te beslissen, was de keuze snel gemaakt. Sarah noemt ook dat zij de boodschap in de preek niet meer vond aansluiten bij wat zij zocht in God en geloof, en dit is een veelgehoord antwoord uit mijn interviews. Hierbij maakte het niet uit waar de jongeren vandaan kwamen en wat voor een culturele achtergrond zij hadden. De vaststaande regels en strikte lijnen en de daarbij behorende strenge priesters en dominees maken dat jongeren zich steeds minder welkom voelen bij een kerk en steeds

²⁰ <http://www.eurozine.com/articles/2006-08-17-hervieuleger-en.html> Geraadpleegd op 01-06-2010

²¹ Interview Sarah (24) uit New York 06-02-2010

minder moeite doen om tijd te vinden in hun drukke levens om naar de kerk te gaan. Een voorbeeld hiervan is werken op zondag. Omdat winkels tegenwoordig vaak open zijn op zondag, kan het voorkomen dat het bijbaantje dit van iemand vereist, aangezien velen deze dag als niet-religieus beschouwen en het zien als een normale werkdag. Als de kerk dan ook nog eens niet erg interessant of verwelkomend is, verkiest men werk boven kerkbanken. “In New York kun je sowieso alleen tot een gemeente behoren als je voldoende geld doneert, anders willen ze je niet,” voegt Sarah nog toe. “Dit voelt nu niet bepaald als een warm welkom tot de gemeente van God.”

Een ander voorbeeld is de biecht. In een streng Katholiek land als Polen wordt er veel waarde gehecht aan zonden en de daarvoor bestemde biecht, hetgeen ervoor zorgt dat jongeren zich enerzijds uitgesloten voelen in de moderne samenleving of anderzijds in hun kerkelijke gemeente. De zonden waaraan hun kerk veel waarde hecht zijn in hun ogen ouderwets en hebben geen betrekking meer op de huidige gang van zaken waarmee zij te maken hebben. Onderwerpen hierbij zijn kleding, make-up, seks en homoseksualiteit. Ola (20) uit Polen²² heeft dit onbegrip aan den lijve ondervonden toen zij tijdens haar gebruikelijke biecht op zondagmorgen door de priester werd uitgemaakt werd voor een “hoer met veel goud en veel klanten” toen ze vertelde over het bedrag dat zij die week had gespendeerd aan kleding. Ook het hebben van verschillende vriendjes werd beschouwd als een zonde. In een land als Polen waar abortus niet legaal is en waar het gebruik van condooms wordt afgeraden, klinkt de strenge katholieke stem van bisschop Alojzy Orszulik van Lowicz, die alle debat rond het onderwerp seksualiteit stil wil houden en van mening is dat de waardigheid van de vrouw naar voren komt in beheersing en zuiverheid. Dit blijkt uit het volgende citaat van de bisschop: “Dignity means restraint and purity, and not the brutalization of human life” (Nagorski 1993: 44). Soortgelijke opvattingen afkomstig uit de katholieke kerk maken het moeilijk voor jongeren die een eigentijdse instelling hebben en zich meer richten op West-Europa, om zich thuis te voelen in de nationale kerk. Aangezien bepaalde onderdelen van het leven van jongeren dus als 'zonden' wordt beschouwd door de kerk, gaat men er steeds minder heen. De biecht heeft geen zin doordat men niet begrepen wordt en daardoor mag je ook de eucharistie niet tot je nemen. “Vervolgens,” zo redeneert Ola, “heeft het dus eigenlijk helemaal geen zin meer om naar de kerk te komen want je mag er niet ten volle aan meedoen en iedereen ziet dit en roddelt erover. Zo wordt je vanzelf een buitenstaander.”

Onbegrip vormt het sleutelwoord bij de neergang van het kerkbezoek in Europa; onbegrip van priesters en religieuze leiders voor de moderne samenleving van jongeren en voor wat hen bezighoudt. Onbegrip en onwil om de kerkdiensten interessant te houden voor hen die anders

²² Interview Alexandra (Ola) (20) uit Warschau, Polen 05-02-2010

vertrekken. In veel kerken wordt er namelijk genoeg aan de bel getrokken, maar ontbreekt ook de wil om grote veranderingen aan te brengen in de stijl van de dienst.²³

4.2 Wat heeft een kerk nodig om de aandacht van de jongeren vast te kunnen houden?

In plaats van iedere week een uurtje naar de kerk te gaan en dan weer verder te gaan met je ‘echte’ leven, zoeken veel mensen nu steeds vaker een kerk waar er veel contact wordt gemaakt met het ‘echte’ leven. Voor veel jongeren is een persoonlijke noot in de dienst en in de preek belangrijk. Er moet een verband zitten tussen de kerk op zondag en het dagelijks leven met alle problemen van dien. Iets waar je over na wil denken ná dat ene uurtje op zondag en waardoor je je acties gaat veranderen; iets dat werkelijk tot je spreekt. Uit de interviews die ik heb gehouden blijkt dat de jongeren een verband zoeken tussen de verhalen uit de Bijbel en persoonlijke problemen. Daarnaast geven zij aan dat zij het belangrijk vinden om anderen te spreken die deze problemen delen, om vervolgens samen op zoek te gaan naar antwoorden. Kerkgang wordt dus minder omdat veel kerken niet kunnen antwoorden op deze nieuwe eisen van de preek. Een reactie hierop is dat mensen spiritualiteit in andere richtingen gaan zoeken en dan terecht komen in filosofische en psychologische boeken en in een heel scala aan andere spirituele uitingen (Heelas 2005: 7). Maar als kerken wél anticiperen op deze vraag naar persoonlijke boodschappen uit de Bijbel, dan zouden velen geïnteresseerd zijn en blijven. Andere jongeren vertellen namelijk enthousiast over hun kerk waar veel wordt gedaan aan muziek, een persoonlijk voorbeeld in de preek en het contact tussen de mensen. Dit noemen zij dan ook geen ‘traditionele’ kerk, maar een ‘moderne’, waarin de boodschap zich aanpast aan de vraag van jongeren om meer aan te sluiten bij hun leefwereld. De voorbeelden hiervan komen vooral van jongeren uit Amerika, die in hun kerkdiensten uitsluitend de nadruk leggen op de persoonlijke boodschappen die je uit de Bijbel kunt halen in deze moderne samenleving.²⁴

Voor veel jongeren is *gemeenschap* hierbij een codewoord, want uit bijna ieder interview komt naar voren hoe zeer ze verlangen naar het delen en ervaren van religieuze belevingen in een groep. Ook volgens Maffesoli staat het belang van gemeenschap voorop in religie, want “*alles heeft een meerwaarde wanneer het gedeeld kan worden*” (Maffesoli 1996: 10). Gemeenschap is dan ook iets dat de meesten bovenaan hun lijstje zetten bij de vraag wat zij in een kerk zoeken. En dan geen gemeenschap voor enkel de zondagochtend, maar één waarmee ze zich verbonden voelen gedurende de hele week. Het delen van problemen en samen naar oplossingen zoeken met behulp van de Bijbel; dat is wat velen naar voren brengen. Een soort ‘tweede familie’ wordt het ook wel

²³ Informatie uit interviews met jongeren uit Polen, Tsechië en Letland.

²⁴ Groepsgesprek Amerikaanse jongeren: Jake, Joshua, Devon, Michelle, Valerie 10-03-2010

genoemd, die soms sterker kan voelen dan je echte familie. Want met deze religieuze familie praat je over je vreugdes en problemen, over je relatie met God of met een andere hogere macht, je helpt anderen en wordt geholpen; kortom, deze mensen staan soms dichterbij het dagelijks leven dan familie die slechts een paar keer per jaar bij elkaar komt. Tabea (25) uit Duitsland²⁵ beaamt dat haar religieuze familie (de *Jesusfreaks*) dichterbij haar staat dan haar biologische familie: “Zij kennen me van binnen, zij kennen mijn echte zelf. Bij hen hoef ik me niet voor te doen als iemand anders; zij zijn hetzelfde als ik.”

4.3 Nieuwe vormen van spiritualiteit: De *Happinez*²⁶ boven de Bijbel?

Als men van mening blijft dat geen kerk kan aansluiten bij wat men zoekt in religie, gaat men elders zoeken naar antwoorden (Heelas 2005: 121). Veel van mijn informanten vertelden dat zij geen autoriteit meer in de kerk vinden, maar bijvoorbeeld wel bij gerenommeerde schrijvers en onderzoekers. De Paus verliest het steeds vaker van Deepak Chopra. Men zoekt vervolgens naar nieuwe vormen van religiositeit en vindt dit in boeken, tijdschriften (zoals *Happinez*), (holistische) massages, spirituele behandelingen en therapieën, et cetera. Dit komt ook naar voren in de theorieën van Paul Heelas (2005), die uitlegt dat men het geloof steeds meer laat aansluiten bij persoonlijke ervaringen en dat er veel (nieuwe) manieren zijn om dit te doen. Nieuwe vormen van religieuze autoriteit dus, interne en externe, die zowel individueel als in een gemeenschap ervaren kunnen worden (Heelas 2005: 3; 26). In de interviews die ik heb gehouden onder jongeren in Taizé kwam dit onderwerp altijd wel aan bod en er kwam vrijwel altijd hetzelfde antwoord uit, ongeacht de leeftijd of culturele achtergrond van de informant: Men kiest ogenblikkelijk voor een gemeenschap waarin men spiritualiteit kan delen boven absolute individuele beleving, ten minste als deze gemeenschap goed genoeg aansluit bij wat men zoekt in religie. Het blijkt een versterking van het persoonlijk geloof om inzichten te delen en uit te proberen met anderen. In de volgende hoofdstukken zal ik dieper op deze balans tussen individuele en collectieve beleving in gaan.

4.4 Combinaties van verschillende vormen van religie

De zoektocht naar nieuwe vormen van het beleven van spiritualiteit kan ook leiden tot combinaties tussen het ‘oude’ en het ‘nieuwe’. Het hoeft blijkbaar niet het één of het ander te zijn: niet óf de traditionele kerkgang, óf het alternatieve spirituele pad. Jongeren hebben mij verteld over de sprongen die zij soms maken om het oude en het nieuwe met elkaar te verenigen. Het Italiaanse

²⁵ Interview Tabea (25) uit Duitsland 16-03-2010

²⁶ *Happinez* – Mindstyle Magazine: www.happinez.nl

meisje Murielle Jocollé (22)²⁷ is hiervan een voorbeeld. Zij is opgegroeid in een hechte kerkgemeenschap en voor haar studie is ze naar de stad Turijn getrokken. Hierdoor is ze uiteraard minder aanwezig in haar jeugdkerk dan vroeger. Toch voelt ze zich nog wel met haar katholieke gemeente verbonden want ze probeert elke twee weken naar huis te gaan. Zij noemt het haar “sociale netwerk in de bergen”, want dit dorpje ligt op 1000 meter hoogte. Ze leidt een “dubbeleven”, want eigenlijk wil ze zich meer concentreren op haar nieuwe leven in Turijn, los van haar ouders en haar kerk. Die kerk wordt volgens haar namelijk steeds ouderwets en begrijpt jongeren steeds minder. Het kerkje sterft langzaam uit, want het dorpje bestaat nog maar uit 150 mensen en de jongeren trekken allemaal weg. In Turijn is ze op zoek naar een heel ander soort religie en doet ze aan reiki, helende massage en therapie waarbij ze in trance wordt gebracht en teruggaat naar vorige levens (regressietherapie). Ze gelooft vooral in energie en in de kracht van energie die overal aanwezig is. Dit noemt ze haar “persoonlijke religie”. De twee vormen van religie zijn beiden belangrijk voor haar. Het onderscheid dat ze zelf maakt is de volgende: de traditionele religie draait om de gemeenschap en de nieuwe draait om de verbintenis tussen de kosmos, de aarde en de hemel en is haar “echte” religie. Dit beoefent ze meestal alleen en soms praat ze er met vriendinnen wel over. Wat ze echter het liefst zou willen, is een groepje gelijkgestemden, waarin ze haar nieuwe spirituele inzichten kan delen en waarin ze elkaar kunnen helpen om zich verder te ontwikkelen. Dit is een prachtig voorbeeld van de theorie van Maffesoli over het belang van het gedeelde aspect in religie. Dat mensen elkaar nodig hebben om zich individueel te kunnen ontwikkelen, is jaren geleden door Durkheim al bevestigd en wordt hier door Maffesoli weer aangehaald om het belang van gemeenschap in de moderne samenleving te onderstrepen (Maffesoli 1992: 13).

Hier is dus een combinatie van zowel traditionele kerkgang als nieuwe vormen van spiritualiteit te zien, die allebei belangrijk zijn maar waarbij het laatste duidelijk de overhand aan het krijgen is. Als je dit betreft op grotere schaal zou je wellicht kunnen zeggen dat hier de Spirituele Revolutie van Paul Heelas in op te merken is, waarbij het ‘nieuwe’ het ‘oude’ uiteindelijk zal overstijgen. Echter, het gedeelde aspect mag ook in deze nieuwe vormen niet worden onderschat.

²⁷ Interview Murielle (22) Turijn, Italië 18-03-2010

Hoofdstuk 5: Rust in Taizé

In de vorige hoofdstukken is het gebruik van de stilte in Taizé al vluchtig aan bod gekomen en in dit hoofdstuk wil ik daar wat dieper op in gaan. In de religieuze beleving in Taizé speelt stilte een belangrijke rol en wordt vaak individueel beleefd. Voor de verandering staat gemeenschap hier nu niet voorop, maar het vinden van rust in jezelf om bijvoorbeeld te kunnen bidden of na te denken.

Stilte, en meer in het algemeen, *rust*, zijn factoren die volop te vinden zijn in het Franse dorpje en zijn omgeving. Alleen al de locatie geeft een idyllisch beeld van groene heuvels met hier een paar boerderijtjes, waar het veld nog geploegd wordt met behulp van een stel paarden. Het plaatsje Taizé zelf is ook bijzonder klein en ligt bovenop één van die heuvels. Als je met de bus van Mâcon naar Châlon-sur-Saône rijdt, moet je op tijd aan de bel trekken om eruit te willen want anders rijdt de buschaffeur er bijna voorbij, zoals bij mij het geval was. In de winter komt hier zo weinig volk dat ik me bij het eerste gezicht nauwelijks kon voorstellen dat dit nu het beroemde, grootse Taizé was dat ik al die maanden bestudeerd had vanuit Nederland. Eenmaal uit de bus liep ik door het donker naar het welkom-huisje waar ik werd ontvangen door een Franse jongen die me wegwijs maakte op het terrein, waarna ik naar de eetzaal mocht om bij het diner aan te schuiven en de rest van de bezoekers te ontmoeten. Het contrast tussen de koude buitenlucht en de warmte van de volle eetzaal was groot en snel schoof ik aan om mijn eerste informanten te leren kennen. En dan is het eerste antwoord dat ik kreeg op de vraag waarom men hiernaartoe kwam: de stilte! Ik vond dit een opvallend antwoord om te horen te krijgen tijdens de overduidelijke groepsgezelligheid, en heb dit in meerdere interviews proberen uit te pluizen.

5.1 Meditatie

Meditatie is een begrip dat veel voorkomt in het spirituele vocabulaire van de jongeren die ik heb gesproken. Het is een ruim begrip, wat uitgelegd kan worden op twee verschillende manieren. De eerste manier heeft te maken met een christelijke insteek en de tweede manier met een wat algemenere spirituele houding. De christelijke variant komt bijvoorbeeld naar voren in het interview met Lyne (24) die me vertelt hoe zij in het stiltemoment van de kerkdienst rustig wordt in zichzelf en mediteert totdat ze “als vanzelf in het gebed geraakt”. Vervolgens blijft ze bidden in deze meditatieve toestand totdat het gezang van de broeders weer aanvangt. Voor Lyne²⁸ is bidden tot God dus een meditatie waarvoor stilte nodig is. Eerst concentreert ze zich op haar ademhaling en hierdoor probeert ze stil in zichzelf te worden. Dan overdenkt ze rustig wat ze heeft gedaan die dag en bedenkt ze waarover ze tot God wil praten, wat ze vervolgens uitvoert. Dit ziet ze als een

²⁸ Interview Lyne (24) uit België 04-02-2010

persoonlijk gesprek met God, iets dat uniek en individueel is.

Mario (23) uit Duitsland²⁹ heeft echter een andere kijk op meditatie. Hij gelooft niet in een God, maar in een “staat van tijdloosheid” die je kunt bereiken door meditatie: iets wat men wellicht ‘God’ zou kunnen noemen, maar dat hij zelf ook bestempeld als ‘liefde’. Voor hem persoonlijk is meditatie dé weg naar deze tijdloosheid, maar hij vindt niet dat dit de enige weg is voor iedereen. Hij denkt dat iedere religie een weg is naar deze zelfde tijdloosheid. In zijn meditatie wordt ook hij helemaal stil in zichzelf en brengt hij zichzelf in een bepaalde 'tijdloze sfeer' waardoor hij ontspannen wordt en zijn gedachten probeert af te sluiten. Mario noemt dit zijn individuele pad naar spiritualiteit en doet dit in stilte.

Tamara (20) uit Argentinië³⁰ heeft een nóg weer andere kijk op meditatie en ‘gebruikt’ meditatie als het ware om het lijden van de mensheid te verzachten. Volgens haar is het een manier om positieve energie op te wekken die ten goede komt aan het lijden in de wereld en door te mediteren draagt zij persoonlijk bij aan meer positiviteit. De manier waarop ze mediteert is hetzelfde als de anderen, want ook zij probeert haar gedachten zoveel mogelijk langs zich te laten glijden en zich los te maken van alle drukte om haar heen. Tamara focust heel erg op het NU en wil door te mediteren bewerkstelligen dat ze niet teveel in het verleden of in de toekomst leeft, maar in het moment van de dag. Dit werkt ontspannend, maar heeft ook een duidelijk doel voor haar: namelijk om positieve energie op te wekken voor mensen die het meer nodig hebben dan jij en hun lijden hiermee te verzachten.³¹ Ook Tamara heeft stilte nodig om zich hierop te kunnen concentreren, maar zij heeft dus een duidelijk gemeenschappelijk doel om anderen te helpen. Waar het bij de andere voorbeelden enkel ging om een persoonlijke spirituele ontwikkeling, is er bij haar een gemeenschappelijke dimensie aan gekoppeld.

Wat al mijn informanten aangeven wat betreft meditatie, is dat het heel belangrijk is voor hun geloof, welk geloof dat dan ook is, en dat ze hiervoor stilte nodig hebben. In Taizé wordt hiervoor gelegenheid gegeven door bijvoorbeeld een moment van stilte in elke dienst te creëren. Bijna iedereen lijkt er affiniteit mee te hebben, maar wel als een persoonlijke aangelegenheid te beschouwen; iets dat men alleen doet, en vooral voor de eigen spirituele ontwikkeling. Dit heeft dus weinig te maken met gemeenschap, dat in Taizé ook een grote rol speelt. Blijkbaar vinden de jongeren uit mijn interviews dat gemeenschap wel belangrijk is om spiritualiteit te beleven, maar dat individuele meditatie een andere manier is om tot spirituele groei te komen. Hoe het belang van

²⁹ Interview met Mario (23) uit Duitsland 13-03-2010

³⁰ Interview Tamara (20) uit Buenos Aires 06-02-2010

³¹ Voor Tamara bestaat de wereld uit positieve en negatieve energie en wordt het lijden van mensen veroorzaakt door een tekort aan positieve energie. Door meditatie creëert zij dus een beetje positieve energie die ten goede komt aan andere mensen waar dan ook ter wereld die dit nodig hebben.

gemeenschap precies ervaren wordt door de jongeren in Taizé zal in het volgende hoofdstuk centraal staan.

5.2 Vlucht uit hectiek van moderne maatschappij

Taizé wordt door veel van mijn informanten gezien als een plek waar zij tot rust kunnen komen en waar zij kunnen mediteren; iets dat zij belangrijk vinden bij het beleven van religieuze ervaringen. Veel van hen komen echter niet alleen naar Taizé om rustig over het geloof te kunnen nadenken, maar ook om even te ontsnappen aan de hectiek van de hedendaagse samenleving. Ontelbare keren heb ik in mijn notitieboekje opgeschreven dat men vindt dat het thuis zo druk is, dat alles zo snel gaat, dat de dag voorbij sjeest, dat men geen tijd heeft om bij te komen en dat men maar door en doorgaat. Taizé dient hierbij als pauze. Sommigen vinden dat het 'echte' leven te egoïstisch en consumptiegericht in elkaar zit en dat zij daar teleurgesteld over zijn. In Taizé vinden ze de rust om hierover na te denken en (met anderen) de mogelijkheden te bedenken hoe ze hieraan wellicht op kleine schaal thuis iets kunnen veranderen.

Een andere reden om de rust van Taizé op te zoeken is om bij te komen van een moeilijke gebeurtenis thuis. Sarah³² vertelt over haar depressiviteit en de wil om even weg te vluchten van thuis. Ook andere jongeren hebben de behoefte om een weekje bij te komen van problemen in hun thuissituatie en vinden het fijn om daar met anderen over te kunnen praten. Soms vinden ze mensen die vergelijkbare situaties hebben meegemaakt, iemand die ze in vertrouwen kunnen nemen, op wie ze kunnen leunen en waar ze wat aan hebben. Voor Sarah bijvoorbeeld bood ons interview haar een nieuw perspectief op haar thuissituatie en kon ik met haar heel goed praten over vergelijkbare problemen. Zo heeft dit onderzoek voor mij ook een persoonlijke boodschap gekregen. Zij vertelde mij dat ze de hoeveelheid stilte in Taizé soms beangstigend vindt, maar soms ook rustgevend. De stilte laat haar nadenken en confronteert haar met haar eigen gedachten en haar problemen. In het begin van de week werkte dit vooral benauwend en werd ze bang van wat er allemaal op haar af kwam, maar naarmate de tijd vorderde herkende ze de angstpatronen en ontstond er een zekere rust in haar. In de loop van de week sprak ze met enkele andere jongeren en maakte ze wandelingen in haar eentje om 'haar hoofd leeg te maken' en na te denken wat ze kon doen om haar thuissituatie te verbeteren. Toen ik haar sprak vlak voordat ze wegging, leek ze een heel stuk positiever dan toen ik haar halverwege de week interviewde. Ze zei dat deze week het moment van rust had gecreëerd waarnaar ze had verlangd, en de gesprekken had opgeleverd waarop ze had gehoopt. Dit vind ik een heel sprekend voorbeeld om het belang van de rust die in Taizé heerst te benadrukken. En dit is bij

³² Interview Sarah (24) uit New York 06-02-2010

lange na niet mijn enige informant die een dergelijk verhaal vertelt. Natuurlijk wordt het belang van de gemeenschap hier wederom uitgedrukt in gesprekken met anderen, maar de mogelijkheid tot rust staat daar boven als voorwaarde voor ruimte om na te denken vóóordat men over problemen wil praten.³³

³³ Conclusies uit interviews met jongeren die aangaven naar Taizé te komen om problemen te verwerken, zoals Sarah (24) uit New York 06-02-2010

Hoofdstuk 6: De rol van de religieuze gemeenschap

Zoals uit de vorige hoofdstukken gebleken, zijn er onder jongeren een aantal veranderingen gaande wat betreft de beleving van spiritualiteit. In Taizé geven zij gehoor aan hun zoektocht hiernaar en vinden zij manieren om zowel op individuele als op collectieve wijze uit te zoeken welke vormen het beste bij hen passen. Waar eerder in deze scriptie het belang van de stilte naar voren is gekomen, zal hier de rol van de gemeenschap centraal staan. De visie van Taizé is hier ook op gericht en zij geven, weliswaar met enige discipline, aan een ieder de ruimte om zich een week lang onder te dompelen in de rustgevende gemeenschap van Taizé. De originele naam van de organisatie is “La Communauté de Taizé” en betekent dus letterlijk “De Gemeenschap van Taizé”. In de Van Dale (www.vandale.nl) staan er verschillende betekenissen van het woord ‘gemeenschap’ en er zijn er twee die relevant zijn voor dit onderzoek. De eerste betekenis is een “groep mensen die iets gemeenschappelijks hebben” zoals in ons geval de jongeren die op zoek zijn naar religieuze ervaringen. De tweede betekenis slaat op een “samenleving”, wat in deze casus betrekking heeft op de Gemeenschap van Taizé, en dan met name de eigenlijke organisatie. In dit hoofdstuk zal ik vooral ingaan op het belang van het delen van ideeën en ervaringen in een gemeenschap, zoals de jongeren die ik heb gesproken dit hebben aangegeven, en hoe zij dit vormgeven in Taizé.

6.1 “*Being Alone Together*”

Op de vraag wat Taizé zo speciaal maakt, is het antwoord vaak hetzelfde: “*being alone together*”. Dit klinkt misschien als een specifieke wetenschappelijke term of definitie, maar de jongeren die ik heb gesproken verzinnen deze combinatie allemaal ter plekke omdat het een uitleg is van wat hen het meeste aanspreekt in Taizé, namelijk de combinatie van alleen zijn gedurende bepaalde momenten van de dag, en de mogelijkheid om met zijn allen te zijn gedurende andere momenten. Zo kun je alleen zijn tijdens wandelingen in de heuvels of in jezelf gekeerd zijn tijdens het gebed, en met een groep zijn tijdens het eten, op de slaapzalen en tijdens het gezamenlijke werk. Er zijn dus veel manieren om in Taizé individueel of samen met het geloof bezig te zijn, en juist die combinatie van beiden is wat het voor de meeste jongeren zo aantrekkelijk maakt. Ik kan dit punt niet vaak genoeg benadrukken, want in bijna elk gesprek, interview of kennismakingsrondje kwam dit onderwerp wel ter sprake. Het contact met anderen is een pré voor de meesten, maar tegelijkertijd wordt de stilte op andere tijden ook gewaardeerd. “In de stilte van de kerkdienst kan ik nadenken over een moeilijk onderwerp dat aan bod is gekomen bij de discussiegroepjes en dit kan ik dan weer bespreken tijdens de lunch wanneer ik diezelfde mensen uit mijn groepje weer tegenkom,” vertelt Tamara (20) uit Argentinië. “Het feit dat moeilijke onderwerpen niet vermeden

worden maar juist opgezocht, zorgt ervoor constante zelfreflectie en heroverweging,” gaat ze verder, “dus als je niet van plan bent te luisteren naar een ander, is Taizé niet de juiste plek voor je. De thema's eenheid en openheid staan niet voor niets centraal.” Ook anderen ervaren dit en vinden het bijzonder dat er zo open wordt gesproken over ingewikkelde onderwerpen. Magda (59) denkt dat deze lastige dingen vooral besproken worden tijdens activiteiten zoals het werk in de middag of tijdens een lange wandeling, omdat je elkaar dan niet hoeft aan te kijken. Dit opmerkelijke commentaar legt ze als volgt uit: “Wanneer je iets te doen hebt en begint te praten, kun je hiermee bezig blijven en hoef je elkaar niet in de ogen te kijken. Je durft dan dus ineens van alles te zeggen. Je kunt namelijk gewoon doorgaan waar je mee bezig bent en ‘gewoon voor jezelf uitpraten’ zodat de woorden er makkelijk uit komen”.³⁴

Tegenover het vele praten wat onvermijdelijk gebeurt in Taizé, staat de stilte ook centraal. Vooral in de kerkdiensten komt dit duidelijk naar voren, aangezien elke dienst tien minuten van stilte in zich heeft. Men gebruikt deze stilte op verschillende manieren; er wordt gebeden, gemediteerd, nagedacht, gesuft (vooral in de ochtend) en geluisterd naar de ‘Stem die klinkt in je binnenste’.³⁵ Er is ook een speciaal programma voor mensen die meer stilte willen ervaren en zij kunnen een week in stilte doorbrengen op een andere locatie waar iedereen in stilte is. Ruth (22) uit Duitsland³⁶ vertelt mij hierover: “Je leeft in een klein groepje van een stuk of vijf jongens of meisjes en spreekt slechts eens per dag met een broeder of een zuster om over je ervaringen te praten. Je mag de hele dag doen wat je wilt, al ga je de hele dag in de zon liggen, zolang je maar je mond houdt. Je mag wel zingen in de kerk, maar dat was het dan.” Zij heeft deze week van stilte een paar keer meegemaakt en ervaart dit als heel bevrijdend; als een moment om echt te kunnen luisteren naar jezelf en wat jij wilt met je toekomst en je leven.

Het concept van *being alone together* komt hier ook terug omdat je wel met een groepje woont, maar toch in jezelf gekeerd en stil bent. Je deelt je leven die week met mensen die in dezelfde situatie als jij verkeren, zonder dat je je gedachten en gebeden met hen deelt. Een grappig detail vertelt Clara (23) uit Spanje: “Juist in deze situatie leer je je groepsgenoten goed kennen; niet door wat je zegt, maar door wat je doet. Je neemt bijvoorbeeld wel eens een kopje thee mee voor iemand of je loopt samen naar de kerk, je houdt de deur open of helpt met het koken, en dat terwijl je soms niet eens hun naam kent!” Clara vertelt in ons interview ook hoe speciaal de weken voor haar zijn geweest die zij in stilte heeft doorgebracht.³⁷ “Pas wanneer ik in complete stilte verkeer kan ik God horen in mijzelf, en dit is iets wat ik thuis niet kan. Je bent hier (*in Taizé*) natuurlijk weg

³⁴ Interview Magda (59) te Muiderberg, Nederland 24-03-2010

³⁵ Interview Adriano (23) uit Argentinië 12-03-2010

³⁶ Interview Ruth (22) uit Duitsland 17-03-2010

³⁷ Interview Clara (23) uit Spanje 05-02-2010, heeft in totaal twee weken in stilte doorgebracht (los van elkaar).

uit de dagelijkse sleur en normaal gesproken is het thuis nooit zó stil en al helemaal niet met anderen tegelijk. Wat mij betreft, hoe stiller hoe beter. Hierdoor kan ik me ‘opladen’ voor de drukte thuis”. Als de week afgelopen is, vind ze het echter ook wel heel fijn om de ervaring die ze heeft opgedaan te delen met de anderen, en deze keer mét woorden. Hierbij speelt dus wederom de combinatie van het individuele en het gedeelde aspect van de ervaring een grote rol.

6.2 Multiculturele interesse

Een andere reden die met gemeenschap te maken heeft die jongeren naar Taizé doet trekken, is het feit dat er zo ontzettend veel nationaliteiten bij elkaar komen in het Franse dorpje. De mogelijkheid om zo veel jongeren te leren kennen met zulke verschillende achtergronden en opvattingen is één van de hoofdredenen voor sommigen om de reis überhaupt te ondernemen (Schlumpf 2006: 35). Over het algemeen kan ik dit ook concluderen uit mijn interviews: de meesten staan zeer open voor nieuwe ideeën en perspectieven en ze zijn bovenal nieuwsgierig naar wat de ander te vertellen heeft. Zo ook de theologiestudent Jake (22) uit Chicago.³⁸ Hij noemt Taizé een uitstekende plek om zijn studie in de praktijk te brengen, om anderen te ontmoeten en van hen te leren. Hij zegt dat hij in Taizé een soort christendom ervaart dat heel anders is dan wat hij gewend is van de kerken thuis. Hij vindt namelijk dat de diensten in de Amerikaanse kerken die hij kent te veel gebruikt worden voor de politieke agenda en onderlinge machtsverhoudingen tussen de kerken. In Taizé vindt hij daarom de vrijheid zo belangrijk: dat je kunt geloven wat je wilt en dat je het christendom in je ‘eigen’ religie in kunt passen zonder alles klakkeloos te accepteren. “Taizé is voor mij een oase van openheid waar de ontdekking centraal staat in plaats van opdringerigheid”.

6.3 De kerkdienst: samensmelting van individu en gemeente

Ook in de kerkdiensten is dezelfde combinatie te vinden van de gemeenschappelijke beleving met de individuele. Logischerwijs roept het met een groep in een kerkgebouw zitten al iets van een gemeenschapsgevoel op, en dit wordt alleen maar versterkt door het samen zingen, samen stil zijn, samen bidden en samen luisteren. Toch zijn al deze aspecten ook juist individueel te beleven. Het zingen bijvoorbeeld; niet iedereen zingt in dezelfde aangegeven taal. Veel nummers hebben verschillende taalvarianten en degenen die de aangegeven versie van dat moment niet begrijpen of kunnen uitspreken zingen soms in een andere taal. Ook in een aantal artikelen over Taizé komt dit element sterk naar voren, omdat het zo opvallend is dat er soms zo overduidelijk in verschillende talen gezongen wordt (Lane 2000; Schlumpf 2001). Ook zien velen het als een uitdaging om

³⁸ Interview Jake (22) uit Chicago, VS 11-03-2010

meerstemmig te zingen en zo ontstaat er steeds meer diversiteit in de liederen. Eigenlijk kun je dus opmerken dat lang niet iedereen zich conformeert aan het aangegeven lied en dat velen er iets persoonlijks van maken. De stilte in het midden van de dienst is uiteraard ook een individuele bezigheid, waarbij iedereen in zichzelf gekeerd nadenkt, over wat het dan ook is dat hen bezighoudt. In het bijzonder wil ik de diensten van de vrijdagavond en van de zaterdagavond noemen, omdat veel jongeren daar speciale herinneringen aan hebben. Het vrijdagavondgebed staat bekend als het “Gebed rond het Kruis”, waarbij er de gelegenheid is om rond het kruis te zitten dat voor de gelegenheid op de grond is neergelegd en het voorhoofd daarop te plaatsen. In deze houding kun je, als je dit wilt, je zorgen aan het kruis toevertrouwen. Lyne (24)³⁹ ervaart dit elke keer weer als een heel emotioneel moment, waarbij ze de kracht van het kruis door zich heen voelt stromen. “Al jarenlang storten er zoveel mensen hun hart uit bij dit kruis, voor mij is dit een heilig voorwerp geworden. Zodra ik het aanraak voel ik die zorgen en voel ik de energie die het kruis heeft opgenomen.” Dit komt ook naar voren in verschillende bronnen, die het belang van deze dienst voor de jongeren benadrukken (Coady 2001; Jean Marie 2001; Lane 2000). Ook de 'Lichtjesdienst' op zaterdagavond heeft een bijzonder karakter. Bij binnenkomst krijgt iedereen een kaarsje en op een bepaald moment steekt een kind het zijne aan aan een kaars in het midden van de kerk. Dit licht verspreidt zich dan langzaam door de menigte doordat iedereen dit aan elkaar doorgeeft. Uiteindelijk ontstaat er een zee van licht dat symbool staat voor het geloof⁴⁰ en het delen en doorgeven ervan (Coady 2001: 30).

Iedereen heeft dus zijn eigen kaarsje, dat ik graag opvat als het eigen, persoonlijke geloof. Iedereen geeft dit licht echter ook aan elkaar door om het licht bij de ander te ontsteken en dit zou ik willen uitleggen als het delen van het persoonlijke geloof en het laten ontbranden van nieuwe ideeën in mensen. Zo wordt het persoonlijke in verband gebracht met het collectieve en creëert men als het ware met elkaar een ‘persoonlijk’ geloof. Dit zou volgens mij een ideale situatie zijn, omdat ik ontzettend vaak heb gehoord van mijn informanten hoe belangrijk het delen van religieuze ervaringen is en het er met elkaar over kunnen praten. Tegelijkertijd wil ieder zijn eigen accenten kunnen leggen om het persoonlijk te maken. Om dan persoonlijke ontdekkingen te delen en door te geven zien velen als een verrijking van het eigen geloof, waarop Taizé handig inspeelt met zijn mogelijkheden voor zowel individuele als collectieve ervaringen. “Gefaciliteerde gemeenschappelijke godservaring,” zo concludeert Joshua (22) zijn verblijf.⁴¹

³⁹ Interview met Lyne (24) uit België 04-02-2010

⁴⁰ Visie van broeder Emile uit Canada 05-02-2010

⁴¹ Interview met Joshua (22) uit Chicago, VS 11-03-2010

6.4 Belang van gemeenschap boven individu?

Tot slot wil ik een onderwerp aansnijden dat tegenover gemeenschap staat: sociale uitsluiting. Op een plek waar zoveel aandacht wordt besteed aan het bij elkaar houden van een gemeenschap, ligt het gevaar van het per ongeluk uitsluiten van iemand of een groep(je) altijd wel ergens op de loer. Je kunt nu eenmaal niet met iedereen rekening houden en sommigen kunnen zich hierdoor aangevallen voelen, zoals blijkt uit de volgende voorbeelden.

Wanneer de kerk vol is, valt het op dat iedereen een andere lichaamshouding aanneemt. Sommigen zitten op de grond, anderen gebruiken een klein bankje. Sommigen zitten op hun knieën, anderen weer in kleermakerszit. Naarmate er meer mensen weggaan aan het einde van de dienst en het leger wordt in het gebouw, nemen de mensen meer ruimte in beslag en strekken ze hun benen soms. Al met al krijg je als nieuweling in Taizé het idee dat het niet uitmaakt hoe je er bij zit, zolang het maar comfortabel is. Overigens, aan wie je dit ook vraagt, iedereen zal je zeggen dat dit inderdaad niet uitmaakt wat betreft de kerkelijke regels. Maar niets is minder waar, want een enkele keer duikt er wel degelijk een regel op die niet van tevoren is aangekondigd, maar waarvoor je wel op je schouder getikt wordt. Dit overkwam Matthias (22) uit Duitsland,⁴² die eens lekker achterover ging liggen op zijn rug om te genieten van de laatste muzieknoden van het avondgebed, toen er een strenge vrijwilliger naar hem toe kwam om hem een standje te geven dat hij niet zo mocht liggen omdat het respectloos zou zijn. In een later gesprek met broeder Sebastiaan kwam naar voren dat deze houding in bepaalde culturen inderdaad als slapend, en dus respectloos kan worden opgevat, en dat het daarom niet de bedoeling is deze houding in de kerk aan te nemen. Dit wordt echter niet verteld bij aankomst in Taizé, dus de bezoekers kunnen dit nergens vandaan halen. Mede daardoor voelde het voor Matthias als een steek in de rug, want Taizé is toch een plek waar je volledig jezelf kunt zijn? Blijkbaar niet tot in het oneindige... “In hun poging om niemand te beledigen in de kerk, benadelen zij anderen in hun vrijheid om de houding aan te nemen die ze willen. Aangezien bidden en verering voor iedereen een persoonlijke zaak is, zou in principe toch elke lichaamshouding getolereerd moeten worden?! Helemaal op een plek als Taizé, waar iedereen het heeft over ‘jezelf kunnen zijn’, nou, ik blijkbaar niet!” Foetert Matthias als ik hem vraag naar zijn reactie op de terechtwijzing in de kerk. In een later gesprek met broeder Sebastiaan klonk het argument dat er toch ook enige regels opgesteld moeten worden om de massa in het gareel te houden en dat is uiteraard begrijpelijk voor de bezoekers. Ook Matthias vond dit een logische regel, maar was wel van mening dat dit aangekondigd zou moeten worden van tevoren, zodat onschuldige bezoekers niet op hun kop krijgen zonder te weten wat ze verkeerd doen. Het hele verhaal had hem duidelijk

⁴² Interview met Matthias (22) uit Duitsland 13-03-2010

overvallen, en met hem nog meer jongeren die werden aangesproken door één van de vrijwilligers of door één van de broeders. In het begrip voor elke religieuze achtergrond is Taizé dus geneigd individuen over het hoofd te zien en het respect voor de gemeenschap boven het individu te stellen.

Een ander punt dat ik wil noemen in deze context is de eucharistieviering in het ochtendgebed. Hoewel er duidelijk rekening wordt gehouden met de verschillende religieuze achtergronden van de bezoekers, valt het toch op als je je nergens onder schaaft. De katholieken krijgen hun hostie van een broeder, de protestanten krijgen hun avondmaal van een vrijwilliger en degenen die wel mee willen doen maar zich niet fijn voelen bij een katholieke of protestantse versie, die kunnen toch delen in het gemeenschappelijke aspect van de dienst door het ‘gezegend brood’ tot zich te nemen. Door deze gang van zaken zou in principe iedereen zich welkom moeten voelen om deel te nemen aan de eucharistieviering, maar toch komen er wat vragen boven drijven bij mij en andere jongeren die dit kritisch observeren. Als eerste is er de vraag waarom de broeders de hostie uitreiken en de vrijwilligers het avondmaal. Worden katholieken hierin ‘voorgetrokken’? En als tweede opmerking geldt dat iedereen wel mee mag doen, maar wel opvalt als hij of zij helemaal niets doet en gewoon blijft zitten. Is diegene dan helemaal niet gelovig? Wil diegene gewoon nergens bijhoren? Toen ik rondkeek tijdens dit moment van de dienst zag ik allerlei soorten gezichtsuitdrukkingen en een hoop mensen naar elkaar kijken. Door iedereen erbij te willen betrekken, bestaat er de kans dat men er juist niet bij hoort door niet mee te willen doen uit vrije wil. Mensen kijken blijkbaar wel naar elkaar tijdens het eucharistie-moment en onthouden wie hen opvalt. Adriano⁴³ hoorde bij deze groep mensen die liever geen brood tot zich nam tijdens de dienst, en hij vertelde me inderdaad vele keren gevraagd te zijn waarom hij niet meedeed. Wanneer de gelegenheid gegeven wordt mee te kunnen doen, móet dat dan ook? Natuurlijk is het antwoord hierop “nee”, maar wat als de sociale druk onbewust toch zwaar weegt omdat je er vervolgens vragen over krijgt? Adriano heeft niet toegegeven aan deze sociale druk en is elke dienst op zijn plaats blijven zitten tijdens de eucharistie, maar een vriend van hem was het zo zat dat hij toch maar naar het dichtstbijzijnde broodmandje is gelopen om geen vragen meer naar zijn hoofd te krijgen.

Hieruit wil ik concluderen dat, ondanks de goede bedoelingen van Taizé, er altijd mensen tegen de borst gestoten zullen worden. Of het nu om lichaamshoudingen in de kerk gaat of het wel of niet meedoen aan de eucharistie, niet aan iedereen kan blijkbaar tegemoet gekomen worden. Door de focus op gemeenschap wordt er automatisch ook een kleine focus gelegd op degenen die hier niet aan mee willen doen. Hoewel Taizé dus een plek is waar je jezelf mag zijn, hangen er wel enkele sociale consequenties aan.

⁴³ Interview Adriano (23) uit Argentinië 12-03-2010

Hoofdstuk 7: Conclusie

Vanuit alle werelddelen trekken jongeren ieder jaar richting het dorpje Taizé in Frankrijk om gehoor te geven aan hun zoektocht naar spiritualiteit. In de hoop hier iets te vinden wat thuis onmogelijk lijkt, verblijven zij een week lang in de internationale gemeenschap Taizé en praten zij met vele anderen over alles wat hen bezig houdt. In onze moderne samenleving waar de leegloop van de kerken een feit is, maar waar jongeren wel degelijk geïnteresseerd zijn in spiritualiteit en religie, biedt Taizé wellicht een uitkomst. Hier wordt er gediscussieerd en gefilosofeerd door jongeren met de meest uiteenlopende religieuze en culturele achtergronden en nationaliteiten. Hieruit valt niets anders te concluderen dan dat spiritualiteit zeker wel een *hot topic* is onder de jongeren anno 2010.

In het theoretische kader heb ik twee verschillende visies aangehaald om naar de huidige beleving van spiritualiteit te kijken. Er is een verandering gaande in de moderne westerse cultuur van externe naar interne autoriteit, om met de woorden van Paul Heelas te spreken, en deze is terug te vinden in verschillende leefgebieden, waaronder ook religie. Religieuze gevoelens worden steeds vaker gebaseerd op persoonlijk gekozen autoriteit in plaats van op de traditioneel christelijke. Heelas stelt dat door deze personalisering van religie, men het ook individueler gaat beleven en minder waarde hecht aan het gedeelde aspect ervan. Ieder in zijn eigen wereldje met overal zijn eigen spirituele autoriteiten, daar komt weinig gemeenschap aan te pas. Het *'believing without belonging'* van Davie is hier een geschikte term voor. Ook Hervieu-Léger merkt op dat religieuze tradities steeds meer op de achtergrond verdwijnen en plaats maken voor de "cultus van het individu". Michel Maffesoli is echter van mening dat gemeenschap juist ontzettend belangrijk is en blijft voor de beleving van religieuze ervaringen, omdat mensen de behoefte hebben ergens meer waarde aan toe te kennen wanneer het gedeeld kan worden met anderen. Durkheimiaanse theorieën spelen een belangrijke rol wanneer Maffesoli spreekt over een sociale transcendentie die naar voren komt in collectieve emoties en die een uiting zijn van het 'sociaal goddelijke'. Dat gemeenschap inderdaad een belangrijke factor speelt in de zoektocht naar spiritualiteit onder de jongeren die elkaar treffen in Taizé, is overduidelijk gebleken uit de analyse van mijn onderzoeksresultaten.

Allereerst klopt het beeld dat (westerse) jongeren steeds minder in de christelijke kerk geïnteresseerd zijn. Ze voelen zich niet langer aangesloten bij het kerkelijk milieu met zijn strenge richtlijnen en leefregels en zijn op zoek naar iets waar ze zich wél welkom voelen en waar ze zichzelf kunnen zijn. Het ontbreekt te veel aan begrip en sympathie voor de problemen en situaties waarmee zij te maken hebben in de hedendaagse maatschappij. Ook passen de kerken zich niet genoeg aan aan de wensen van jongeren om de kerkdiensten persoonlijker te maken. Zij zoeken een gemeente waarin het geloof aansluit bij hun leefwereld en niet een saaie, onbeduidende preek op

zondagochtend. Ook ontbreekt het gevoel verbonden te zijn met de gemeenschap, iets dat veel jongeren aangeven belangrijk te vinden in hun beleving van religie. Als men dan geen spirituele antwoorden kan vinden in de kerk, zoekt men die ergens anders. Tegenwoordig is het aanbod aan alternatieve spirituele boeken, tijdschriften en therapieën overweldigend en heeft men een ruime keus aan theorieën en filosofische kennis van over de hele wereld. Wat opvalt onder jongeren is dat het belang van een gemeenschap om ervaringen te delen heel belangrijk wordt gevonden, en dat het op eigen houtje op onderzoek gaan naar spirituele groei toch niet alles blijkt te zijn. Er ontstaan steeds meer gevallen waarin jongeren aan de ene kant blijven hangen in hun kerkelijke gemeente van vroeger om het gemeenschapsgevoel vast te houden, en aan de andere kant zelf de wereld in trekken om op zoek te gaan naar een diepere spirituele uitdaging. Deze combinatie van verschillende vormen van religieuze beleving komen samen in Taizé, waar jongeren met elkaar hun spirituele inzichten delen en hopen elkaar te verrijken en van elkaar te kunnen leren. Gedurende een intense week van communicatie, stilte, werken en rusten hoopt Taizé bij te kunnen dragen aan de spirituele groei van de bezoekers. Mocht een week niet lang genoeg blijken, dan zijn er altijd mogelijkheden tot een langer verblijf als vrijwilliger. Van hen wordt echter wel verwacht dat ze zich honderd procent inzetten voor de gemeenschap Taizé en daarom krijgen zij ook verscheidene leidinggevende posities. De visie van Taizé is daarmee duidelijk: samen werken aan een harmonieuze spirituele gemeenschap waarin iedereen zichzelf kan zijn en waaraan iedereen zijn eigen bijdrage kan leveren. Wat de meeste jongeren hierbij enorm aanspreekt is de combinatie van de rust aan de ene kant, en de collectiviteit aan de andere kant. De stilte speelt namelijk een belangrijke rol, zowel tijdens de kerkdiensten als in de rustige, heuvelachtige omgeving. Door verschillende visies op meditatie toe te lichten laat ik zien hoe dit zowel een individuele als een collectief gerichte handeling kan zijn. Voor de één is het pure zelfbewustwording, voor de ander een middel om het lijden van de mens te verzachten door het opwekken van positieve energie. De rust die in Taizé zo belangrijk is, vormt ook een grote reden voor jongeren om erheen te gaan. Dit zou ik als vlucht uit de hectiek van de moderne samenleving willen bestempelen, omdat deze jongeren aangeven dat zij in het thuisland vaak geconfronteerd worden met het egoïsme en de drukte van de consumptiemaatschappij. In hun teleurstelling komen zij dan naar Taizé, waar het één en al rust en harmonie is en waar het voelt als een adempauze van de harde realiteit. Een plek van retraite om problemen van thuis te kunnen verwerken en waar jongeren even bij kunnen komen van hun drukke bestaan. Een andere reden die erg meespeelt in de keuze om naar Taizé te komen, is de mogelijkheid om veel jongeren te ontmoeten met uiteenlopende achtergronden en visies. De internationale vriendschappen die ontstaan, gaan soms nog jaren mee.

De combinatie van dit contact met anderen en het ervaren van de stilte noemen veel van

mijn informanten ook wel *“being alone together”*: Tegelijkertijd alleen zijn en toch samen zijn. In een aantal rituelen wordt het gemeenschapsgevoel ook versterkt, zoals in de Lichtjesdienst op zaterdagavond, waarbij iedereen zijn kaarsje aan elkaar aansteekt en zo letterlijk het licht verspreidt. Het aannemen en doorgeven hiervan staat symbool voor het geloof en het leren van elkaar. Ik zou deze handeling in het kader van deze scriptie graag willen uitleggen als het delen met elkaar van de steeds persoonlijker wordende spiritualiteit en het vormen van een gemeenschap met nieuwe ideeën. Zo wordt het persoonlijke in verband gebracht met het collectieve en creëert men als het ware met elkaar een ‘persoonlijk’ geloof. Toch zijn er ook kanttekeningen te maken bij het ‘iedereen hoort erbij-beleid’ van Taizé. Door aan de ene kant heel open te zijn en veelvuldig te vertellen dat iedereen zichzelf mag zijn in Taizé, weten de bezoekers soms niet wanneer ze over een grens heengaan. Zoals uit het voorbeeld van de lichaamshouding in de kerk is gebleken, zijn daar toch enkele beperkingen aan verbonden die vanaf het begin onduidelijk zijn voor de bezoekers, maar waar men wel op gewezen wordt nadat ze zijn overschreden. Ook tijdens de eucharistie ontstaat er soms enige spanning door de keuze uit verschillende broodmandjes, die juist veroorzaakt wordt door het idee dat iedereen zijn eigen geloof kan volgen. Maar wat als je geen zin hebt of je in geen van die geloven weerspiegeld ziet? Dan wordt er toch raar naar je gekeken... Je zou kunnen zeggen dat er “verborgen” regels gelden in Taizé waar de bezoekers graag van op de hoogte gesteld zouden willen worden. Zoals is gebleken uit mijn voorbeelden hangen er in deze gemeenschap een aantal sociale consequenties aan de handelingen van het individu, wat sommige bezoekers tegen de borst stuit.

Voor verder onderzoek zou ik daarom willen voorstellen om nog meer aandacht te vestigen op collectiviteit en wat hiervan de consequenties zijn voor het leven in een gemeenschap als Taizé. Wat betekent de lichamelijke aanwezigheid van zoveel mensen in Taizé voor de religieuze beleving van het individu? Verkiest men dan de zomers in Taizé, met duizenden mensen, of de winters, met slechts een paar honderd? Een ander voorstel is te kijken naar het belang van rituelen in Taizé. Ik heb dit al wel even aangestipt, maar in Taizé worden vele rituelen en symbolen gebruikt en volgens een aantal van mijn informanten is dit ook één van de redenen waarom Taizé zo aantrekkelijk is voor een zodanig divers publiek. Een ander idee dat interessant zou kunnen zijn voor verder onderzoek is het begrip “religieus toerisme” verder uit te werken met betrekking tot Taizé. Sommige bezoekers noemen zich voluit “pelgrim”, waar anderen zichzelf eerder zouden willen kwalificeren als “iemand in retraite op een religieuze plek”. In de literatuur verschillen de meningen erover wanneer iemand een pelgrim, religieuze toerist of ‘gewone’ toerist genoemd wordt en meer duidelijkheid zou hier wellicht wenselijk zijn.

Ik wil graag afsluiten met een direct antwoord op mijn hoofdvraag. Deze luidde als volgt: *In hoeverre speelt het belang van gemeenschap een rol in de zoektocht naar spirituele ontwikkeling in de internationale gemeenschap van Taizé en wat zegt dit over personalisering van religie?* Uit mijn analyse is gebleken dat in de personalisering van religie gemeenschap nog altijd een heel belangrijke rol speelt. In Taizé wordt dit dan ook flink benadrukt. Hoewel verschillende schrijvers het erover eens zijn dat spirituele groei prima in je eentje kan, geven mijn informanten toch aan dit eigenlijk niet te willen zonder reflectie van anderen. Zonder discussie en heroverwegingen en het gevoel samen met anderen te ontwikkelen, stelt religie blijkbaar een stuk minder voor. Om terug te komen op het toekomstbeeld van Heelas (2005) waarin individualisering het zal winnen van de traditionele gemeenschap... daar zet ik na uitvoering van dit onderzoek mijn vraagtekens bij. De vraag is of de hedendaagse kerken bereid zijn om zich aan te passen aan de wensen van jongeren. Mocht dit niet het geval zijn, dan zou de zoektocht naar alternatieve spirituele uitingen in principe alleen maar groter kunnen worden. Maar zoals mijn informanten duidelijk hebben aangegeven, zal het belang van het delen van religieuze ervaringen waarschijnlijk niet verminderen. Het gedeelde aspect is een van de oudste kenmerken van religie en is vandaag de dag nog steeds één van de belangrijkste, ook al haalt men de spirituele autoriteit nu onder andere uit oosterse filosofie en alternatieve tijdschriften in plaats van enkel uit de Bijbel.

Literatuurlijst

Aldridge, A.

2001 Book review: Religion as a Chain of Memory – by Hervieu-Léger: *Qualitative Sociology* 24, 4, 537-539.

Brico, R.

1978 *Taizé: een lente in de kerk*. Baarn: Ambo.

Coady, M.

2001 ‘Christ rises at Taize’ *Commonweal* 128, 6, 30.

Daneels, G.

1992 ‘The Secret of Taize’ *America* 166, 12, 288.

Davie, G., Paul Heelas & Woodhead, L.

2003 *Predicting religion: Christian, secular and alternative futures*. Aldershot: Ashgate.

Economist

2005 ‘Brother Rogér’ *Economist* 376, 8441, 70.

Heelas, P.

2005 *The spiritual revolution: why religion is giving way to spirituality*. Malden: Blackwell.

Heinz-Mohr, G.

1967 *Broeders van deze wereld: nieuwe vormen van Christelijk gemeenschapsleven*. Tiel: Lannoo.

Jean Marie, B.

2001 ‘Prayer at Taize’ *Christian Century* 123, 20, 16-17.

- Lane, B.
2000 'The Whole world singing: A journey to Iona and Taize' *Christian Century* 117, 10, 336-341.
- Maffesoli, M.
1996 *The Time of the Tribes – The decline of Individualism in Mass Society*. Parijs: Meridiens Klincksieck.
- Nagorski, A.
1993 Trying to say 'sex' in Polish *Newsweek* 121, 25, 44.
- Nolan, M. & Sydney Nolan
1992 Religious sites as tourism attractions in Europe *Annals of Tourism Research* 19, 68-78.
- Reader, I.
2007 Pilgrimage growth in the modern world: Meanings and implications: *Religion* 37, 3, 210-229.
- Rinschede, G.
1992 Forms of religious tourism *Annals of Religious Tourism* 19, 51-67.
- Schlumpf, H.
2006 'French Connection' *U.S. Catholic* 71, 12, 32-37.
- Smith, V.
1992 Introduction: The Quest in Guest *Annals of Religious Tourism* 19, 1-17.

Websites

www.dechencholing.org/english/

www.eurozine.com/articles/2006-08-17-hervieuleger-en.html

www.taize.fr/nl

www.vandale.nl

Bijlage I: Samenvatting in het Engels

Taizé is a village in France where thousands of young people come together throughout the whole year to experience their spirituality as one. They are in search of spirituality in their lives, which they can no longer find in their home countries or in their home churches. They feel that the church they used to go to doesn't understand them anymore and that they live in a separate world. They don't feel connected to the service on Sunday morning during which the sermon doesn't appeal to them and they don't feel connected to the people in the community because of age difference and differences in religious backgrounds. This does not mean that young people don't want to be included in a community or experience their religion with others, but it does appear that something needs to change within existing communities to prevent young people from walking out. What I have discovered in my interviews with people in their twenties from all over the world is that they long for a personal note in the services and something they can relate to. There shouldn't be such a distance between church on Sundays and their normal daily lives. They want to be understood and welcomed by a church, in which they feel comfortable and free to speak their minds. What has happened over the last few decades, is that most churches have driven their young people away by increasing misunderstanding and unwillingness to adapt to up-to-date topics.

This has happened in a time when spiritual awareness is growing amongst young people and when there is more and more information available about all kinds of religious belief systems from all over the world. It is no wonder one could say, they look around and try to find answers to their spiritual questions in other places. This is exactly what is happening nowadays. Young people use philosophers, writers, alternative healing methods, et cetera to create new religious authorities. The Bible and the Pope are no longer unquestioned authorities, but magazines such as *Happinez* and philosophers such as Deepak Chopra gain more and more influence. Paul Heelas, writer of *The Spiritual Revolution* (2005), agrees with this and writes about the fact that spirituality is getting individualized instead of experienced in a community. "Where religious authority changes", he states, "so does the way of experiencing religion". He calls this the shift from external authority to an inner authority. In the individualization of religion, everyone gets to decide for themselves what to believe in and what to consider to be religious. This may vary from one person to another. The importance of *community* is not really to be found in Heelas' way of thinking though, and is something one should not underestimate, as is stated by my informants. Michel Maffesoli agrees with this and calls community one of the most essential things in experiencing religion, which he explains in his book *The Time of the Tribes* (1996). The quotation by one of the Brothers of Taizé, "Life is only full when shared", is thus something many people agree with.

In my research among young people in Taizé I discovered the importance of religion to them and the way they would like to experience that in their daily lives. Some were very happy being raised as a Christian and will always be convinced Christians. Others hadn't had a religious upbringing and were in search of answers to personal questions. Others even had found a combination of Christian thoughts and alternative spiritual ways of thinking. For all sorts of different reasons they come to Taizé for a week of retreat to sing, pray, discuss, meditate, walk and work with other young people that they have one thing in common with: their search to find spiritual answers. In Taizé they are able to find those answers in daily activities and in the church services that are held three times a day. What the young people value most of Taizé is the combination of silence and togetherness. The opportunity of things to do in groups as well as individually makes the experience complete, because one can think about topics by themselves and evaluate them later on with others for example. People call this an experience of “being alone together”. Also in the church services one can find this combination in the ten minutes of silence in the middle of the service and in the collective singing afterwards. It is striking to see how many countries are represented in the Saturday evening prayer, when everyone holds a candle and the church is lit only by the light of thousands of candles. This also tells us something about the vision of Taizé: Experiencing religion in a community, no matter what the differences or backgrounds might be, where openness and interest are shared.

My sources told me that it is exactly this interest in other people that makes the experience so extraordinary, because where else can one find so many nationalities living so closely together? Here the importance of community repeats itself. The information I got in my interviews was very clear about this topic: Sharing strengthens spirituality. To share problems and doubts but also solutions and answers gives people something to be part of. Some people even call their religious community their “real family”, because they are on the same religious level.

Even though nowadays religion is more and more personalized and comes from a wide variety of spiritual authorities, the importance of the community factor is not to be neglected. Young people are longing for spiritual communities all over the world and will continue to do so as long as existing churches are unwilling to adapt to their wishes. The word 'personal' is a keyword here, as young people want nothing more than to link their spiritual lives to their day-to-day lives and share this in an understanding community.

Bijlage II: Reflectieverslag

Voordat ik vertrok naar Taizé op 31 januari 2010 had ik een goed emailcontact opgebouwd met een zuster⁴⁴ die enthousiast uitkeek naar mijn komst. Ik was van plan om eerst een week in februari te gaan om hier en daar wat afspraken te maken, maar vooral om met mijn contactzuster kort te sluiten hoelang ik precies kon blijven en waar ik dan zou wonen. Ik had mijn plan al eerder aan haar voorgelegd, en ze leek redelijk optimistisch te zijn over mijn verblijf van twee maanden op de locatie. Ik had de website van Taizé helemaal uitgeplozen om informatie te vinden over het onderdak als je langer wilde blijven dan het standaardprogramma van één of twee weken, en meende dat het allemaal wel goed zou komen. Op de site stond immers aangegeven dat als je langer zou willen blijven, dat geen enkel probleem zou zijn, mits je in een persoonlijk gesprek met een zuster je motieven voor een langer verblijf duidelijk maakte. Je zou dan in een ander huis komen te wonen, met een (veel) hogere kwaliteit wat betreft slaapplek en eten en meer privacy. Dit klonk mij perfect in de oren, want zo zou ik een redelijk onderkomen hebben op mijn onderzoekslocatie en de rust om te werken en te reflecteren op de gegevens die ik in het veld zou vinden.

Maar natuurlijk liep het allemaal heel anders dan ik me in eerste instantie had voorgesteld. In mijn afspraak met zuster Fiona halverwege mijn ‘kennismakingsweek’ kwam duidelijk naar voren dat ik gerust langer mocht blijven, maar dan zónder onderzoek. Dit zou de vertrouwensband met de andere bezoekers kunnen verstoren. Ze vertelde dat iedereen die langer wilde blijven hiervoor zijn persoonlijke redenen had, en als ik als onderzoeker daartussen wilde gaan zitten met mijn vragen en kritische opmerkingen, dat ik daarmee de anderen zou kunnen hinderen in hun ervaring en ontwikkeling. Al mijn antropologische argumenten mochten niet baten en uiteindelijk zijn we uitgekomen op een verblijf van slechts twee weken in Taizé waarin ik onderzoek zou mogen doen. Mijn zogenaamde kennismakingsweek moest daardoor vliegensvlug veranderd worden in een fulltime onderzoeksweek en in de andere twee weken zou ik zoveel mogelijk mensen moeten interviewen. Dit was wel even een domper. Er was namelijk ook besloten dat ik gewoon bij de bezoekers zou wonen in plaats van bij de vrijwilligers, dus dat betekende smerig, ongezond eten en een kamertje van twaalf vierkante meter delen met zes meiden in drie stapelbedden. Zo zou ik echter wel meer contact kunnen opbouwen met mijn informanten want het onderzoek ten goede zou komen.

Uiteindelijk heb ik dus drie weken lang onderzoek gedaan in Taizé, met drie verschillende groepen internationale jongeren. Normaal gesproken blijven de meeste mensen namelijk één week

⁴⁴ Zuster Fiona is in permanente dienst van Taizé en regelt alle langdurige verblijven voor meisjes.

en maken zij dan weer plaats voor een nieuwe lichting. Gedurende deze tijd heb ik met de bezoekers “*in the field*” gewoond, zoals de vrijwilligers dit enigszins denigrerend noemen. Een andere woonlocatie had mij persoonlijk wel wat geleken qua rust en concentratie, maar dit had mij ook juist afgescheiden van de onderzoeksgroep. Nu kon ik met hen leven, eten en slapen en werd ik deel van wat hen bezighield, zowel het enthousiasme als de frustraties. Taizé staat voor het “*simple life*” en dit is goed te merken als je verblijft tussen de bezoekers. Er is namelijk een groot verschil wat betreft de leefstandaard tussen de vrijwilligers en de bezoekers. Maar dit zorgde ook wel weer voor een onderlinge band met de andere jongeren, en zo was het toch nog ergens goed voor.

Die eerste week had ik me dus niet geheel voorbereid op een fulltime onderzoek, aangezien dit in eerste instantie slechts een kennismakingsweekje zou zijn. Halverwege veranderde dit en moest ik als een speer mensen gaan interviewen. Gelukkig had ik al wel een heleboel beschrijvende aantekeningen gemaakt en was ik druk bezig geweest sociale contacten te leggen, dus was het houden van interviews geen enkel probleem. Ik had me beter kunnen voorbereiden op een dergelijke uitkomst van het gesprek met de zuster en bijvoorbeeld in ieder geval mijn topiclijst mee kunnen nemen, wat ik om de een of andere reden niet had gedaan. Nu moest ik erg improviseren, wat op zich goed is gegaan maar waardoor ik mezelf ook meteen in het diepe heb gegooid.

Voor mijn tweede bezoek aan Taizé had ik een beter plan van aanpak. Ik voelde me zelfverzekerd na die eerste week wat betreft contact maken en informatie verzamelen, want dat ging ongelooflijk snel in Taizé. Iedereen wilde graag praten en hun persoonlijke verhaal met mij delen dus eigenlijk was het voor mij gewoon een kwestie van open vragen stellen, de informant aan het woord laten en schrijven maar. Ook had ik deze keer de kennis over de kwaliteit van het voedsel en de bedden op zak dat resulteerde in een berg theezakjes, oploskoffie, chocola, fruit en een extra matje en kussen om het simpele leven toch iets aangenamer te maken.

Na de laatste twee weken op locatie heb ik mijn onderzoek voortgezet in Nederland, waar ik een aantal interviews heb afgenomen met mensen die al eens eerder in Taizé waren geweest. Ook heb ik enkele Taizédiensten bijgewoond, die in een aantal steden maandelijks worden gehouden. Er bleek een vrij groot Taizénetwerk te bestaan in Nederland, waar ik inmiddels een stuk meer vanaf weet. Ook heb ik na mijn verblijf nog contact gehouden met enkele internationale jongeren die ik daar ontmoet heb om hen naderhand nog wat vragen te stellen.

Ook nu spreek ik af en toe nog steeds mensen die ik heb leren kennen in Frankrijk. Dat is wel wat ik het leukste vond aan dit onderzoek: het contact dat ik opbouwde met mijn informanten gedurende de hele week. Elke keer was het weer emotioneel aan het einde van de week om afscheid te nemen, want je leeft innig samen met sommigen. Met name de laatste dagen waren erg gezellig toen het weer wat beter werd en iedereen in een opperbest humeur de hele dag buiten verbleef. Dit

maakte mijn werk als onderzoeker ook gelijk een stuk makkelijker, omdat de informanten letterlijk voor het oprapen lagen. Wat ik juist lastig vond aan mijn onderzoekersrol, was de objectiviteit te bewaren. Sommige gesprekken werden zo informeel en persoonlijk dat ik er zelf ook emotioneel bij betrokken raakte. In mijn tweede bezoek heb ik geprobeerd wat meer afstand te bewaren en dat is gelukkig goed gelukt, maar gemakkelijk was dit niet. De mensen hadden de neiging om mij veel meer te vertellen als ik ook mijn eigen verhaal en mening over bepaalde onderwerpen gaf, maar dit betekende automatisch ook dat ik mij niet altijd even objectief opstelde. Toch werkte deze tactiek heel goed om zoveel mogelijk bruikbare antwoorden te krijgen op mijn vragen, dus valt er iets te zeggen voor beide kanten. Dit is voor mij duidelijk een leerpunt voor de volgende keer om over na te denken.

Al met al is mijn rol als onderzoeker mij heel goed bevallen en ben ik blij dat ik mijn eerste onderzoek uit heb kunnen voeren in Taizé. Doordat het een makkelijke plek is om mensen te interviewen omdat iedereen er zo open voor staat, is het een goede locatie voor een beginnend antropologe. Ook heb ik positieve feedback gekregen van mijn informanten over mijn stijl als interviewer, waardoor ik wat meer zelfvertrouwen kreeg in het veld. Op bijgevoegde foto van mezelf als onderzoeker is te zien hoe ik een informeel gesprek hield met enkele jongeren tegelijk. Met mijn notitieblokje op schoot stelde ik het groepje vragen waarover zij met elkaar verder discussieerden. Ik kon vervolgens lekker alles opschrijven en greep soms in om het gesprek een bepaalde kant op te sturen. Zoals je kunt zien was dit een rustige setting waarbij iedereen zich op zijn gemak voelde. In dit kleine groepje had iedereen aandacht voor elkaars verhaal hoewel zij het lang niet altijd met elkaar eens waren. Dit is een typerend voorbeeld van een informeel gesprek zoals ik dit vaker heb gehouden; op rustige wijze, waarbij de informanten zichzelf konden zijn.

Ik heb iedereen van te voren verteld dat ik onderzoeker was, om mijn rol als onderzoeker duidelijk te maken. Ook voorafgaand aan een interview heb ik dit nogmaals kenbaar gemaakt zodat ze wisten dat ze mij op de hoogte moesten stellen als ik bepaalde informatie privé moest houden. Mijn open houding als onderzoeker heeft ervoor gezorgd dat ik overal mijn notitieboekje te voorschijn kon halen en dat niemand daar last van had. Doordat ik ook deelde in discussies en persoonlijk antwoordde op gespreksonderwerpen, gaf ik hen ook mijn vertrouwen in plaats van enkel hun verhalen op te schrijven. Ik denk dat deze combinatie van luisteren en vertellen mij een eerlijke onderzoeker heeft gemaakt tegenover mijn informanten.

Deze manier van onderzoek doen past goed bij mij. Het contact met mensen, hun vertrouwen winnen en bruikbare informatie extraheren van hun verhaal is een persoonlijke manier van onderzoek doen wat ik heel leuk vond om te doen. Volgend jaar zal ik deze ervaring heel goed kunnen gebruiken bij mijn onderzoek in de masteropleiding.

Foto van mijzelf als onderzoeker

Informatie over je scriptie

Gelieve dit formulier op te slaan, te wijzigen en samen met de digitale eindversie van je scriptie naar je begeleider te mailen. Voor vragen kijk op: <http://studion.fss.uu.nl/helpdesk/student/scroll>

Studentnummer: *	3222411
Initialen & voorvoegsels: *	D.M.J.
Achternaam: *	de Boer
Opleiding: *	Culturele Antropologie

Eventuele tweede student

Studentnummer:	
Initialen & voorvoegsels:	
Achternaam:	
Opleiding:	

Begeleider

Naam begeleider: *	Martijn Oosterbaan
Naam evt. 2 ^e begeleider:	

Scriptie

Titel Scriptie: *	“Being alone together”
Taal Scriptie: *	Nederlands
Samenvatting:	De scriptie gaat over de internationale geloofsgemeenschap Taizé en hoe een religieuze ervaring daar bijdraagt aan de zoektocht naar spirituele ontwikkeling onder jongeren. In tijden van personalisering van religie spelen zowel individuele als collectieve ervaringen een rol en in de scriptie komt naar voren hoe deze zich tot elkaar verhouden in Taizé.
Trefwoorden: (gescheiden door ;)	Taizé; individualisering; gemeenschap; religie
Openbaar tonen: *	Ja
Of pas tonen na datum:	01-09-2010

Ingevuld op: * (25-06-2010)

Door: * (Dorinde de Boer)

* = Verplicht in te vullen velden

